

SPANNING

MINDER BRUSSEL

UITGAVE VAN HET WETENSCHAPPELIJK BUREAU VAN DE SP

Verschijnt 11 keer per jaar, jaargang 11, nummer 4, april 2009

Met die leus gaat de SP de verkiezingen voor het Europees Parlement van 4 juni in. Vier jaar geleden koos een meerderheid van de Nederlandse en Franse bevolkingen tegen meer macht aan de markt in Europa. Nu is er een kans om die stem tegen het neoliberale beleid van Europa nogmaals te uiten. Een stem op de SP is daarbij geen stem tegen Europa, maar een stem tegen het Europa van de grote concerns, van het marktdenken.

Deze Spanning staat in het teken van Europa. Van de Europese Unie, van onze twee SP'ers in het Europees Parlement, van onze plannen voor het nieuwe parlement en van nog veel meer zaken die van belang zijn voor het bepalen van een afgewogen oordeel over Europa.

Het eerste woord in deze Spanning over Europa is voor Tweede Kamerlid Harry van Bommel en Europees lijsttrekker Dennis de Jong. Zij geven aan nauw samen te gaan werken om de SP ook in Europa nog meer voor het voetlicht te brengen. Hun doel is "niet méér Brussel, maar béter Brussel".

Erik Meijer en Kartika Liotard, de zittende SP'ers in het Europees Parlement geven commentaar op hun eigen functioneren. Ze zijn het er over eens dat Europa een verkeerde koers is ingeslagen, maar vinden ook dat hun optreden er toe doet. Ze hebben in samenwerking met andere linkse partijen en diverse belangengroepen zoals de vakbeweging, kans gezien het beleid op een aantal punten om te buigen.

Europa bestaat en dus moeten we er aan meedoen. Erik Meijer is zelfs van mening dat de strijd tussen arbeid en kapitaal zich op Europees niveau afspeelt. Daar mogen we dus niet wegblijven.

Hoogleraar Kees van der Pijl laat aan duidelijkheid niets te wensen over: Europa is een project van het internationale grootkapitaal; dat was bij de

oprichting zo en dat is nog steeds zo. Ook de macht van Duitsland is volgens hem groot. Dat blijkt ook wel uit het interview met Lothar Bisky, de partijleider van Die Linke in Duitsland. Op inhoudelijke punten zijn de SP en Die Linke het vaak eens, maar over Europa verschillen de meningen wel eens. Die Linke is namelijk voor een sterk Europa. Maar dan wel zonder het neo-liberale programma. Dat programma is niet zomaar door Europa omarmd, maar ook doordat de voorstanders, de multinationale ondernemingen, daar stug propaganda voor hebben gevoerd. Via alle mogelijke kanalen lobbyen zij voor hun belangen. Erik Wesselius schrijft over die lobby en hoe alternatieve krachten daar weinig tegenover kunnen zetten.

Lobbyen doet Europa ook, maar dan voor zichzelf. Er heerst onder de bevolking veel scepsis over het project Europa en daarom is er een voortdurend propagandaoffensief aan de gang. Diederik Olders laat zien hoe die propaganda ook op de jeugd is gericht.

Europa overschrijdt vaak zijn eigen grenzen en bemoeit zich met zaken die behoren aan de nationale overheden. Officieel baseert de EU zich op het subsidiariteitsbeginsel. Dat betekent dat een hogere overheid geen zaken regelt die lagere overheden ook kunnen. In de EU trekt men uit dat beginsel niet de logische conclusie. Europa probeert nationale regelingen naar zijn hand te zetten. Alexander van Steenderen schrijft erover.

We besluiten weer met een aflevering van Het Rijke Rooie Leven. Farshad Bashir schrijft in deze serie over Albert Einstein. Er zijn twee dingen die hen bindt. Einstein was natuurkundige (de grootste van de vorige eeuw) en Farshad studeerde natuurkunde. Farshad is socialist en zit voor de SP in de Tweede Kamer, Einstein was in zijn tijd ook socialist en schreef daar zeer gedreven over. Het is dan ook niet vreemd dat Einstein Bashir inspireert.

INHOUD

3

"NIET DE AGENDA VAN EUROPA VOLGEN, MAAR ZÉLF AGENDEREN"

6

**TERUGBLIK 2004-2009: INTERVIEW MET ERIK MEIJER
INTERVIEW MET KARTIKA LIOTARD**

10

MUGGEN LOBBYEN NIET

12

WAAROM ZIJN DE BANANEN KROM?

14

DE EUROPA-ROUTE

16

"MEER EUROPA IS GOED VOOR DUITSLAND"

20

"KOM BIJEEEN SCEPTICI, EN VERTEL ME JE LEUGENS"

22

SOCIALISME OF BARBARIJ?

25

HET RIJKE ROOIE LEVEN

28

COLUMN

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP

Een abonnement kost 12 euro per jaar voor SP-leden en 25 euro voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie

Vijverhofstraat 65

3032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 40

F (010) 243 55 67

E administratie@sp.nl

Redactieadres

Vijverhofstraat 65

2032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 35

F (010) 243 55 66

E spanning@sp.nl

Redactie

Diederik Olders

Sjaak van der Velden

Redactieraad

Hans van Heijningen

Tiny Kox

Ronald van Raak

Arjan Vliegthart

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz

Vormgeving

Robert de Klerk

Gonnie Sluijs

Antoni Gracia

Illustraties

Len Munnik

Foto cover

European Commission -

Audiovisual Service

“NIET DE AGENDA VAN EUROPA VOLGEN, MAAR ZÉLF AGENDEREN”

Tekst: Diederik Olders Foto: Bas Stoffelsen

De campagne voor de verkiezingen van het Europese Parlement is begonnen. Lijsttrekker Dennis de Jong en buitenland- en Europawoordvoerder van de SP-Tweede Kamerfractie Harry van Bommel zijn van plan om na de verkiezingen intensief te gaan samenwerken. Zodat Europa weer zichtbaarder wordt in Nederland. Van Bommel en De Jong praten over ambtenaren, minder Brussel en de campagne.

Na de vraag wat volgens hen de belangrijkste thema's van de campagne zullen worden, barsten ze los.

Dennis de Jong: “Crisis, crisis en crisis. Daar zal het over gaan.”

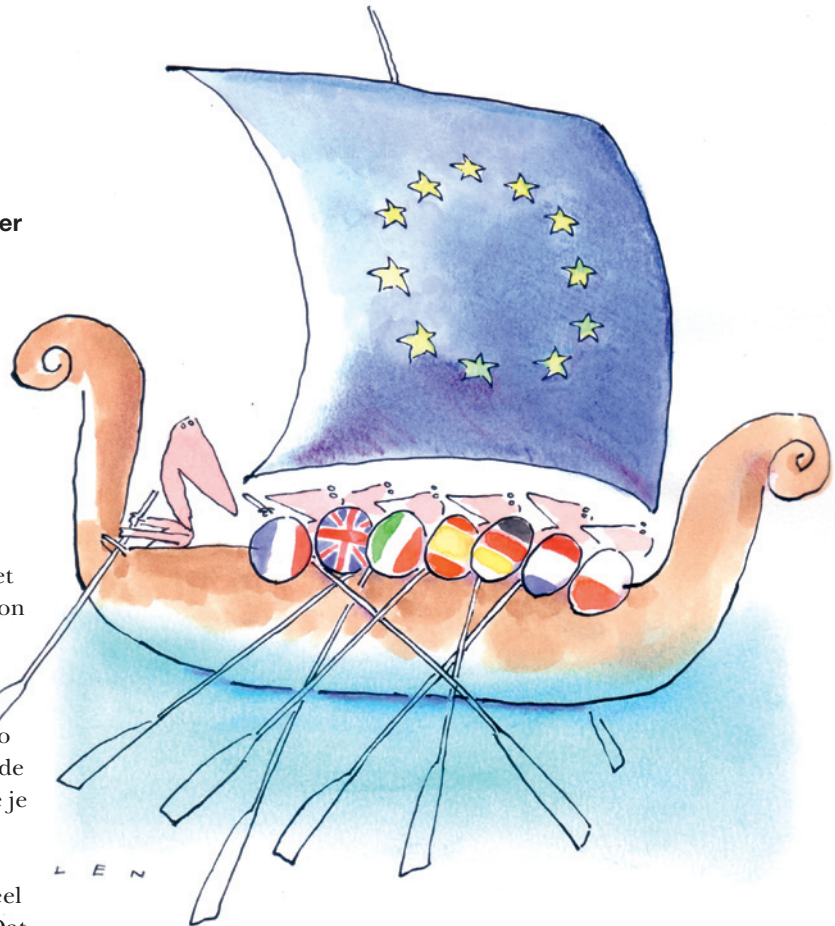
Harry van Bommel: “De crisis, en dus ook over werkgelegenheid. Al zouden wij dat wel willen, ik denk niet dat de discussie zal gaan over het Verdrag van Lissabon en het niet gehouden referendum. Daar moeten we realistisch in zijn.”

Dennis: “Wat je wel krijgt is een debat over de Eurozone. Oorspronkelijk was het verhaal: dankzij de Euro hebben we geen crisis, of hebben we minder last van de crisis dan we anders gehad zouden hebben. En nu zie je het ene na het andere artikel verschijnen over de problemen die zitten ingebakken in de Eurozone.”

Harry: “De euro bestaat. We zitten erin en het zou heel onverstandig zijn om er nu eenzijdig uit te stappen. Dat gaat je ook heel veel geld kosten. De vraag is: is gegarandeerd dat de euro een succes wordt of blijft? Dat is niet gegarandeerd. In deze periode zullen wij ook merken hoe de economieën met elkaar verknoopt zijn; of de hardheid van de euro bijvoorbeeld bedreigd kan worden door landen die hun economie minder op orde hebben dan landen als Nederland.”

Dennis: “Waar wij als SP in de campagne verder mee te maken zullen krijgen is dat we gelijkgeschakeld zullen worden met de anti-Europahouding van vooral de PVV. Ten onrechte.”

Harry: “Want de verschillen zijn evident. De PVV is anti-EU en wij zijn EU-kritisch. Wij stellen vragen, hebben twijfel aan de richting van Europa en de

werking van Europa. De PVV zegt: opheffen van het Europees Parlement, geen lidstaten meer erbij, lidstaten eruit zelfs, Turkije mag er in geen duizend jaar bij. Maar verder accepteren ze het neoliberale karakter van Europa. Wij zeggen: het is vooral dat neoliberale karakter van Europa wat ons niet bevalt. De marktwerking is doorgeslagen; Brussel probeert met die marktwerking nu ook de publieke sector te bereiken. Wij vinden wel dat de uitbreiding te snel is gegaan maar hebben daar geen principiële bezwaren tegen.”

Dennis: “Juist omdat de campagne over de crisis zal gaan, komt een ander verschil met de PVV duidelijk naar voren. Wilders wil nou net wél die marktwerking, en níét opkomen voor sociale rechten. Als je op de PVV stemt dan weet je gewoon: voor mijn rechten als ik ontslagen word, heb ik op de verkeerde partij gestemd. En dat zullen we heel goed duidelijk moeten maken.”

EUROPA ÉÉN STEM?

De campagneboodschap van de SP is: 'Nederland wil minder Brussel'. Zowel Dennis de Jong als Harry van Bommel hebben zich druk gemaakt over de schendingen van mensenrechten in het Midden-Oostenconflict. En hebben gepleit voor een steviger standpunt van Europa. Toch méér Brussel?

Harry: "Nee, dat is een pleidooi voor een Brussel dat zich houdt aan zijn eigen spelregels. Er is een verdrag tussen Europa en Israël. Alleen dat verdrag wordt niet naar de letter nageleefd. In artikel 2 van dat verdrag

internationale organisaties, NAVO, VN, OVSE moeten afstaan aan een EU-stem. Ik vind dat Nederland het recht heeft al dan niet een bepaalde lijn te steunen."

Dennis: "Het is mijn ervaring als ambtenaar bij Buitenlandse Zaken dat we steeds met andere ambtenaren uit andere lidstaten over details van het buitenlandbeleid tot overeenstemming probeerden komen. Nadeel daarvan is dat we niet kunnen praten met landen buiten Europa, waar we veel mee zouden kunnen bereiken – landen als Noorwegen of opkomende economieën als India en Brazilië. Wij zitten allemaal met die 27 Europese landen in zaaltjes. Dat is niet efficiënt en ook niet

"BRUSSEL IS EEN ONGELOFELIJKE BUREAUCRATISCHE BRIJ"

staat dat als er sprake is van mensenrechtenschendingen door een van de partijen, het verdrag eventueel opgeschort moet worden. Brussel houdt zich dus niet aan zijn eigen spelregels. Dus niet méér Brussel, maar béter Brussel."

Dennis: "Het associatieverdrag met Israël is nou net een punt waar het Europees Parlement mogelijk wat zou kunnen doen. Maar verder, dat hele buitenlandse beleid, daar doen Europarlementariërs wel allemaal uitspraken over, maar ze hebben er absoluut geen invloed op. Ze vinden vaak niks leuker dan de commissie-Buitenland van het parlement – want dat is chic. Dus je ziet wel allerlei resoluties langskomen, maar het Europees Parlement gaat daar niet over. Ik ben zelf niet van plan om veel tijd te verliezen met onderwerpen waar wij er toch niet toe doen."

Harry: "We kunnen wel wensen dat Europa met één stem spreekt, maar in de praktijk blijkt dat gewoon niet te kunnen. Charles de Gaulle heeft eens gezegd: Frankrijk heeft geen vrienden, slechts belangen. Dat geldt voor alle landen. Wie zegt dat Europa met één mond móét spreken, treedt automatisch in de soevereiniteit van landen; dan zullen landen hun stem in

effectief. En dat komt alleen maar omdat er over Europa zo'n politieke saus is heengegooid van 'wij moeten eigenlijk op den duur één land zijn'. Daar passen wij voor."

BUREAUCRATISCH EUROPA

Dennis de Jong heeft als ambtenaar ook in Brussel gewerkt. En gezien hoe de vele wetten en regels Europa in gestuurd worden. Komen er echt zoveel regels uit Brussel?

Harry: "Als het gaat om nationale wetgeving is er zelfs een cijfer van 80 procent genoemd. Een meerderheid van de wetten die wij nationaal aannemen heeft duidelijk te maken met Europese besluiten. Het is niet voor niks dat er in Brussel voor de commissie meer dan 20.000 ambtenaren werken. Dan wordt wel eens gezegd: dat is weinig want Amsterdam heeft er ook 20.000. Maar die Brusselse 20.000 zijn allemaal beleidsambtenaren. In Amsterdam tellen we de vuilnismannen en de conducteurs op de tram ook mee."

Dennis: "Harry is nog aardig voor de commissie, want behalve die 20.000 in Brussel heb je over lidstaten verspreid allerlei agentschappen en bureaus die weer op onderdelen actief zijn. Als je die er ook bijtelt kom je gemakkelijk op 120.000 ambtenaren. Maar terug naar die 20.000 in Brussel; het is een ongelofelijke bureaucratistische brij. Je hebt de gewone ambtelijke ruzies; die heb je in Nederland ook tussen verschillende ministeries, maar daardoorheen lopen de nationaliteiten, daar proberen ambtenaren ook nog een beetje rekening mee te houden. En dan heb je nog de politiek erdoorheen. Want anders dan bij ons volgt de commissie het Franse systeem. Commissarissen, dat zijn politici en die hebben kabinetten. De mensen in die kabinetten zijn voor een groot deel politiek benoemd. Dus er lopen drie soorten debatten door elkaar, nog voordat de commissie tot een voorstel komt. Het is inefficiënt en veel te veel naar binnen gericht. De commissie is niet naar de maatschappij gericht, niet naar de mensen gericht. Ik vind dat dit ook voor de Europarlementariërs geldt en de SP wil dat anders doen."

Harry: "Met de nieuwe fractie willen we, nóg meer dan met de vorige, van het begin af aan intensief contact

Europese subsidies: dilemma?

Voor gemeenten is er in Brussel geld te halen. Als de SP zo kritisch is op het Europees rondpompen van geld, kunnen SP-wethouders er dan wel gebruik van maken? Harry van Bommel: "De SP vindt dat veel van die projecten gewoon met Nederlands geld betaald zouden moeten worden. Aan de andere kant geldt: zolang dat geld beschikbaar is, moeten we het gewoon gebruiken. Want via onze bijdrage aan de EU kun je de subsidie als Nederlands geld beschouwen. Maar dat ontslaat ons niet van de verplichting om het wel in Den Haag en Brussel ter discussie te stellen. Wij willen dat Europese fondsen alleen maar ten goede komen aan de regio's die het écht nodig hebben en dat de lidstaten die voldoende nationale rijkdom hebben, zelf die kosten dragen. Dat scheelt weer bureaucratie en het maakt dat de begroting naar beneden kan."

onderhouden zodat we echt weten wat er in Brussel speelt en andersom.”

Dennis: “Ik weet niet of ik iedere keer een hele week naar Straatsburg ga. Ze houden dat allemaal bij in Brussel en Straatsburg; hoeveel je gestemd hebt. En dan is het idee: als een parlementariër niet gestemd heeft, heeft-ie gefaald. Ik vind: als wij het slechtst scoren op die lijst, dan zijn we het best bezig want dan hebben we ons gericht op dingen die er écht toe doen. Ik wil niet verzuipen door in zo veel mogelijk commissies te gaan zitten. Veel Europarlementariërs hebben een droom: ik word rapporteur. Dat hoor je dan in de pers: er is een rapporteur, een Nederlander, en die heeft een rapport uitgebracht en dat leidt tot een resolutie. Maar dan ga je dus helemaal mee met de agenda van Brussel. En dat moeten we niet doen. Dat doet overigens niets af aan het mooie succes van Erik Meijer – het tegenhouden van een Europees verbod op openbaar vervoerbedrijven in overheidshanden – dat hij via een rapporteurschap binnenhaalde.”

Harry: “Dat komt omdat Erik erin geslaagd is om op een beleidsterrein onderzoek te gaan doen wat voor ons

als SP altijd van enorm belang is geweest. De combinatie van enerzijds marktwerking en anderzijds openbaar vervoer. Het zal niet gemakkelijk zijn om nog zo’n beleidsterrein te vinden. Erik heeft dat uitstekend gedaan. Wij moeten, vergelijkbaar met dat rapporteurschap, zelf onderzoek doen. Niet de agenda van Europa volgen, maar zélf agenderen. Zoals wij ook altijd doen in de afdelingen. Afdelingen hebben altijd onderzoek gedaan in de gemeente waar ze actief zijn, hebben daar vervolgens een rapport over geschreven, daar mensen over gehoord en dat naar buiten gebracht om op die manier politieke druk uit te oefenen.”

Dennis: “We moeten de SP-manier van politiek voeren ook in Brussel doorvoeren. Kijk, we kunnen Europa bijvoorbeeld zichtbaarder maken voor Nederland door als Europarlementariër aan debatten in de Tweede Kamer te gaan meedoen – dat kan namelijk in bepaalde gevallen. Maar je bent natuurlijk pas echt zichtbaar als je net als andere SP-leden, mee gaat buurten in de buurten. Erik Meijer en Kartika Liotard zijn al verschillende keren wezen buurten; dat ga ik ook doen. Gewoon met mensen op straat praten, in de wijken horen wat er gaande is. Zo word je anders dan al die andere Europarlementariërs. Ik ga me niet verstoppen in bureaucratisch Brussel.”

ANDERE KOERS

Het gesprek eindigt met de vraag: wat verandert er als de SP samen met onze linkse vrienden in Europa een meerderheid zou vormen?

Harry: “Dan denk ik dat met succes de dienstenrichtlijn gedemonteerd wordt, en dat het accent ligt op het bestrijden van het neoliberale karakter van Europa. Wat Erik heeft gedaan voor het openbaar vervoer, maar dan op andere terreinen. Het publieke domein van de lidstaten wordt georganiseerd in de vorm van nationale arrangementen. Wat je ziet is dat Brussel probeert op allerlei terreinen vat te krijgen. Met meer kracht op links kunnen wij daar beter weerwerk tegen leveren.”

Dennis: “Een voorbeeld daarvan: Eurocommissaris mededinging Neelie Kroes had met een rapport willen komen – ze houdt het even onder de pet, zo vlak voor de verkiezingen – om te verbieden dat de Nederlandse overheid bepaalde vormen van steun geeft aan de publieke omroep. Zij is gewoon onze publieke omroep aan het ondermijnen. Dat is precies die bemoeizucht waar Harry het over heeft. Wat zeker gaat veranderen als wij met een gezond links parlement zitten, is de macht van het gelobby in Brussel. 12.000 mensen die zichzelf voor het grootste deel niet bekendmaken, lobbyen achter de schermen bij al die rechtse parlementariërs. Tot op het niveau dat zij het rapport van die parlementariër schrijven, zodat de werkgeversbelangen veilig zijn; dat gaat vervolgens door het parlement heen en wordt dan meestal nog aangenomen ook. Dus als wij een grote linkse meerderheid hebben dan zijn die mensen werkloos.”

INTERVIEW MET ERIK MEIJER, SP-DELEGATIELEIDER IN HET EUROPARLEMENT

Tekst: Sjaak van der Velden

In het Europees Parlement zitten twee SP-leden. Vormen jullie daar een zelfstandige fractie of maken jullie deel uit van een breder verband?

“Voor een fractie moet je minstens 25 leden hebben. In onze fractie hebben alle partijen links van de sociaal-democratie en de groenen zich verenigd. Een tijd lang ontbrak zo’n fractie. De oude fractie van ‘communisten en aanverwanten’ spatte uiteen na de val van de muur en de ruzies over de juiste lijn tussen Franse en de Italiaanse communisten. Later heeft men elkaar weer gevonden in Europees Verenigd Links/Noords Groen Links (EUL/NGL). NGL is de groep van in 1995 aangesloten Scandinavische partijen. Die hechten meer belang aan milieu en mensenrechten dan de partijen uit de landen rond de Middellandse Zee die in de GUE tot dan toe de baas waren. Ze zijn ook veel eurokritischer. De SP zit meestal op dezelfde lijn als de NGL.

Al tientallen jaren lang draagt Nederland vrijwillig steeds meer bevoegdheden af aan de EU en dat proces valt moeilijk terug te draaien. De aandacht van de SP, maar ook van linkse partijen in bijvoorbeeld Scandinavië, gaat nog steeds sterk uit naar de bemoeizucht van de EU, en veel minder naar de mogelijkheden om dit Europa te gebruiken om een sterk front te vormen tegen de grote internationale ondernemingen en het militair-industriële complex.

Partijen als Die Linke in Duitsland en de Nouvel Parti Anticapitaliste in Frankrijk – die minder reserves hebben tegen de EU als zodanig – stellen andere prioriteiten.”

Via het Europese parlement is de SP dus verbonden met een aantal communistische partijen die er nogal ouderwetse standpunten op na houden?

“Dat valt wel mee. Ieder blijft zelfstandig, maar we zoeken naar wat ons bindt in de buitenparlementaire en parlementaire strijd. En dat is heel veel. We zitten op één lijn als het gaat om de verdediging van de rechten van werknemers en uitkeringsgerechtigden, internationale solidariteit met de Derde Wereld, het belang van publieke voorzieningen. We zijn sterk verbonden met de Europese strijd van vakbeweging en milieubeweging. Op die grote lijnen zijn we het eens, maar er zijn ook duidelijke verschillen aan te wijzen.”

Zoals?

“Er bestaat nog steeds een soort broederschap van oude communistische partijen in Zuid- en Oost-Europa. Dat gaat dan vaak over buitenlandse politiek. Die communisten blijven ook nu Rusland, China of Servië nog steeds door dik en dun steunen. Wij hebben daar uiteraard niets mee. Het tweede verschil heeft te maken met de financiën van de afzonderlijke landen. Nederland is een netto-betaler aan de EU: jaarlijks

betalen we € 6,1 miljard en ontvangen we € 1,9 miljard. Dat maakt dat alle Nederlandse partijen van mening zijn dat de afdracht wel wat omlaag kan. De SP loopt daarin voorop. Precies het omgekeerde zien we in netto-ontvanger Spanje. Daar vindt iedereen dat Europa veel meer geld moet uitgeven en onze fractiegenoten van Izquierda Unida lopen daarin voorop.

Een derde verschil binnen de fractie is dat tussen grote en kleine landen. De Duitsers van Die Linke vinden het eigenlijk wel goed dat er een Europese superstaat komt, al vinden ze samen met ons het gevoerde beleid daarvan volkomen fout. Onze fractiegenoten uit kleinere landen vinden daarentegen dat Europa te machtig is geworden en te veel ingrijpt in de nationale soevereiniteit.”

De SP heeft in 2001 en opnieuw in 2007 een goed resultaat bereikt in Europa door de liberalisering van het openbaar vervoer vrijwillig te maken en niet door Europa verplicht. Dat heb je zeker te danken aan de samenwerking in de fractie?

“Doordat ik de eerste fractiewoordvoerder over verkeer ben, was ik in de gelegenheid om voor het rapporteurschap te knokken. In de Tweede Kamer kan een Kamerlid een initiatiefwetsvoorstel indienen, maar in het Europees Parlement lopen alle wetsvoorstellen via rapporteurs. Bij belangrijke wetsvoorstellen zoals die op het gebied van verkeer en vervoer komen rapporteurs vrijwel altijd uit de drie grote fracties van sociaal-democraten, christen-democraten en liberalen. Maar in dit geval heb ik eerst de sociaal-democraten en later de groenen ervan weten te overtuigen dat ik vanuit de progressieve hoek de beste rapporteur zou zijn. De GUE/NGL-fractie vond dat wel een mooi succes, maar het werk is alleen door mij gedaan.”

“DE STRIJD TUSSEN KAPITAAL EN ARBEID SPEELT VOORAL OP EUROPEES NIVEAU”

Foto: Suzanne van de Kerk

Maar als je rapporteur bent, luisteren ze toch zeker nog niet zomaar naar je?

“Nee, daarvoor moest ik eerst een front opbouwen met vakbonden, gebruikersorganisaties, milieuorganisaties en gemeentebesturen. Ik moest overal in Europa overleggen en openbare vergaderingen toespreken over de gevaren van het oorspronkelijke voorstel van de Europese Commissie. Dat verbood overheidsbedrijven en stelde aanbesteding verplicht. Heel langzaam kreeg ik steeds meer neuzen dezelfde kant uit. Juist in Nederland was er de minste belangstelling voor, omdat aanbesteding hier al in 2000 wettelijk verplicht was gesteld. Mijn grootste tegenstanders in het EP waren aanvankelijk de christen-democraten. Zij zeiden dat de lonen in het openbaar vervoer dertig procent te hoog waren en dat liberalisering zou helpen om die lonen te verlagen. Dat argument heb ik goed kunnen gebruiken om twijfelende vakbonden te overtuigen. Belangrijk was het moment waarop de grote Duitse vakbeweging inzag dat de volledige en verplichte liberalisering haar onderhandelingspositie ernstig zou ondermijnen en mij daarom volop ging steunen.”

Had je daarop gerekend?

“Nee, want aanvankelijk zagen vakbondsbestuurders in sommige landen mijn strijd als een achterhoedegevecht van een links-radicaal tegen een onvermijdelijk proces van modernisering. Uiteindelijk ben ik erin geslaagd om veel organisaties ervan te overtuigen dat het voorstel van de Europese Commissie zou leiden tot verdere afbraak van het openbaar vervoer. Daarmee was ik er natuurlijk nog niet, want buitenparlementaire organisaties hebben geen stemrecht. Maar je kunt er wel veel druk mee uitoefenen. Het ging erom een alternatief te vinden waar een meerderheid voor te krijgen was. Dat alternatief was niet een verbod op aanbesteding en privé-bedrijven in het openbaar vervoer, maar wel vrije keuze voor gemeenten en provincies. Daarop kon ik uiteindelijk ook het meest gematigde deel van sociaal-democraten en groenen meekrijgen, en zelfs het eurokritische deel van de rechterzijde. Zo heb ik op 14 november 2001 met 317 tegen 224 stemmen mijn tegenvoorstel door de eerste lezing van het parlement kunnen loodsen. Door zes jaar overleg met de 27 verkeersministers kreeg ik eindelijk in 2007 hun instemming voor die keuzevrijheid. Daarna moest het EP er een tweede keer over stemmen, en waren alleen nog de liberalen tegen.”

Liep de samenwerking daarover goed binnen de linkse fractie?

“Wel met de Duitsers en de Scandinaviërs, maar niet met de Griekse communisten en in dit geval ook niet met de Franse trotskisten. Die wilden alleen demonstratief protesteren tegen elke aanbesteding en privatisering. Dus vonden ze het door mij bereikte succes niet principieel genoeg.”

Met andere Nederlandse EP-leden zul je wel veel contact hebben?

“Nee, die contacten zijn schaars. Die wilden vooral gezamenlijke brieven schrijven aan de regering om een hoger salaris te eisen. Dit jaar komt er eindelijk een gelijke betaling voor de Europarlementariërs uit alle 27 landen, maar VVD, CDA en D66 willen niet dat de Nederlandse

vertegenwoordigers daarover belasting in Nederland moeten betalen. Dat voorstel heb ik natuurlijk niet getekend.

Over het algemeen is het ook wel logisch dat er weinig contact is met landgenoten. Het gaat daar niet om Nederland tegenover de rest, maar om politieke meningsverschillen, net zoals in gemeenteraad en Tweede Kamer. Bovendien is er in de Nederlandse pers nauwelijks belangstelling voor Europa. Ik haal veel gemakkelijker buitenlandse kranten en TV-zenders dan die in eigen land.”

En met de andere SP'ers?

“Zelfs met Kartika is het contact niet eenvoudig. Dan zit je in Brussel, dan weer in Straatsburg. Telefoon en e-mail zijn je contactmedia, maar we zien elkaar niet dagelijks. Die hele discussie die in Nederland telkens terugkeert over de enorme kosten van het reizende circus van de voortdurende verhuizing tussen Brussel en Straatsburg is wel terecht, maar ook typisch Nederlands. In de meeste andere landen maakt vrijwel niemand zich daar druk over. Het zal ook niet veranderen zolang Frankrijk dat tegenhoudt. Pas als Oost-Europa een grotere rol speelt zal alles misschien moeten verhuizen uit Brussel en Straatsburg naar een meer centraal gelegen stad, bijvoorbeeld Wenen.”

Dus Europa doet er wel degelijk toe?

“Jazeker. De strijd tussen kapitaal en arbeid speelt zich tegenwoordig vooral af op Europees niveau. De lobby's van multinationale ondernemingen hebben een heel goede ingang in Europa en zien kans het beleid voor een belangrijk deel te bepalen. Dat gebeurt allang niet meer alleen in Den Haag. Willen we de buitensporige invloed van het kapitaal terugdringen dan kunnen we de beleidsvorming in Brussel en Straatsburg niet aan anderen overlaten. Doen we dat wel dan trekken we uiteindelijk aan het kortste eind.”

INTERVIEW MET KARTIKA LIOTARD, SP-EUROPARLEMENTARIËR

Tekst: Sjaak van der Velden

Hoe is het om in de fractie samen te werken met linkse partijen die soms heel andere standpunten hebben dan de SP?

“Dat is wel eens lastig. Kijk, in de fractie GUE/NGL zitten alle partijen links van de sociaal-democratie. Daarbij horen inderdaad ook partijen met ideeën die wij nauwelijks begrijpen. De Grieken van de communistische partij hebben bijvoorbeeld Milosevic gesteund, een raar standpunt. Voor zo’n standpunt van een fractiegenoot geneer je je dan wel ja. Met andere communistische partijen valt trouwens wel goed samen te werken, zoals met de Portugese. Die hebben goed doordachte standpunten, die roepen niet zomaar wat. Dit probleem is trouwens niet uniek voor onze fractie hoor, in iedere fractie zitten wel partijen die er ideeën op na

het gebied van milieu en arbeidsrecht trekken we vaak één lijn.”

Maar als iemand van een andere partij in de fractie iets zegt, dan wordt de SP daar toch wel mee geassocieerd?

“Ja dat klopt, maar omdat we in grote lijnen dezelfde gedachten over ontwikkelingen in Europa hebben is dat niet zo heel erg. Zeker met de leden van de NGL trekken we vaak één lijn bijvoorbeeld als het gaat om het landbouwbeleid of de bevoegdheden van Europa. Dat justitie een nationale zaak moet blijven vindt ongeveer de helft van de fractie. Je ziet, er zijn overeenkomsten en verschillen.

Vaak gaat het om een wijze van benaderen van een probleem. Wij

Europa, maar hun strijd bij het ‘nee’ tegen ‘Lissabon’ was voor ons natuurlijk heel gunstig.”

Hoe bevalt de samenwerking op het menselijke vlak?

“Dat wisselt. De fractievergaderingen zijn eigenlijk tamelijk formele bijeenkomsten. Iedere partij krijgt een bepaalde spreektijd en praat die vol. Er wordt niet echt goed naar elkaars standpunten geluisterd; iedere spreker draait zijn verhaal af. Dat zou wel beter kunnen. Als we met de NGL-leden bij elkaar komen, dan gaat het allemaal een stuk informeler waardoor die bijeenkomsten dus eigenlijk nuttiger zijn. Mijn handen jeuken wel eens om de boel op te schudden en wat lossere te maken. Misschien dat het na de verkiezingen gaat veranderen, want de kans is groot dat de samenstelling van de fractie anders zal zijn. Die lossere aanpak is eigenlijk de enige manier om dingen aan te pakken, niet alleen binnen de fractie maar ook naar buiten toe. We zijn als linkse fractie tamelijk klein dus als je iets voor elkaar wilt krijgen dan moet je de mening van de andere fracties peilen en met die mensen praten. Vergeet niet dat de sociaal-democratische en christen-democratische fracties een veel grotere fractiediscipline hebben. Daar wordt afwijkend stemgedrag eigenlijk niet geaccepteerd. De reden is natuurlijk dat als zij samen een deal sluiten ze vaak weten dat ze een meerderheid hebben bij de stemming; afwijkend stemgedrag bij fractieleiden zou dit in de weg kunnen staan. Het is voor ons dan weer een voordeel dat we in een kleine fractie zitten. We kunnen nu individueel beslissen als SP.

Erik en ik hebben onszelf aangeleerd om op individuele basis op andere parlementsleden af te stappen. Als er een zaak rond dierenwelzijn speelt, dan neem ik met een gerust hart contact op met de conservatief Neil

“WE HEBBEN LATEN ZIEN GEEN KLETSKOEK TE VERKOPEN”

houden waar de rest van de fractie niet veel mee kan. Een fractiediscipline zoals we die in de Tweede Kamer hebben, kent onze fractie in Europa niet. Overigens zijn er natuurlijk wel een paar punten die ons binden. Op

spreken ons vooral uit tegen de armoede in Europa, de oude communistische partijen hebben het eerder over de rijkdom. Toch kun je vanuit beide invalshoeken tot dezelfde conclusie komen. Dat geldt trouwens ook voor de leden van de Sinn Féin. De meeste mensen in Nederland zullen die organisatie vooral in verband brengen met Iers nationalisme, maar in onze samenwerking zijn we het vaak eens op de sociale punten. Die Ierse zaken spelen gelukkig een minder grote rol in

Foto: Bas Stoffelsen

Parish (voorzitter van de dierenwelzijn intergroep van het EP) met wie we op andere gebieden echt geen bondje kunnen sluiten.”

Hoe kijk je tegen de afgelopen vijf jaar aan?

“Het is gebleken dat men ons als een serieuze gesprekspartner accepteert. Daar zijn meerdere redenen voor waarvan de enorme groei in zetels in Nederland denk ik de belangrijkste is. Maar we hebben ook laten zien geen kletsboek te verkopen. Alles wat we beweren is goed onderbouwd; ze kunnen het er niet mee eens zijn maar ze moeten erkennen dat we geen broddelwerk afleveren. Wat ook heel belangrijk is, was de Nederlandse afwijzing van de grondwet; dat werd toch wel als ons succes gezien.”

Heb je ook nog iets bereikt, want het is wel leuk als ze je serieus nemen maar daar doe je het natuurlijk niet alleen voor.

“We hebben zeker dingen bereikt, vanuit ons kleine groepje. De liberalisering van het openbaar vervoer is het bekendste, maar ook de geslaagde acties tegen de dienstenrichtlijn zijn van hieruit opgezet. Op mijn initiatief

en na veel gepraat stemde een meerderheid ervoor om de gezondheidsdiensten buiten deze richtlijn te houden. Dat is echt een groot succes hoor! Anders was Nederland nu verplicht geweest gezondheidsdiensten te liberaliseren. Ook is het aan ons werk in Europa te danken dat we hebben kunnen voorkomen dat de arbeidstijden-richtlijn naar 60 uur per week is verhoogd. Van groot belang voor het succes van ons werk is de samenwerking geweest met allerlei NGO's (niet-gouvernementele organisaties) zoals Milieudefensie, Greenpeace, vakbonden en de consumentenbond. We hebben daar vooral contact met de Nederlandse takken en die zien wat we voor hen kunnen betekenen.”

En hoe is de samenwerking met de SP-Tweede Kamerleden?

“Dat gaat steeds beter. Na de toename van die fractie van negen naar 25 leden ontstond betere afstemming op taken. Zeker op de gebieden gezondheidszorg, arbeidsrecht en landbouw. We waren steeds beter in staat om de agenda's gelijk te zetten en dat is nodig ook. Over sommige zaken waar in Nederland over wordt gepraat is in Europa allang een besluit gevallen en vaak weten politici in Den Haag dat dan niet goed. Door de samenwerking tussen onze Europarlementariërs en de Tweede Kamerleden weten we over en weer wat er speelt. We moeten natuurlijk uitkijken niet

alleen maar ‘nee’ te roepen tegen Europa, want sommige dingen zijn een al jaren gepasseerd station. Daarom ben ik blij dat de samenwerking is verbeterd, al zijn er nog steeds wel eens communicatiestoornissen. Als de wil er is, dan kunnen we gelukkig goed samenwerken. Uiteindelijk staan we binnen de SP allemaal voor hetzelfde doel: een socialer en menswaardiger wereld.”

Er wordt gesproken over de oprichting van een Europese Linkspartij. Wat vind je daarvan?

“Ik denk dat we het allemaal maar even moeten afwachten. Voorlopig zijn de dragers van dat *European Left* vooral praters en niet van die doeners, heel anders dan wij. Ook zou aansluiting bij EL betekenen dat we een deel van onze autonomie opgeven, maar misschien zullen we het in de toekomst wel moeten doen. Het is namelijk niet uitgesloten dat een deel van de zetels bij volgende verkiezingen via Europese lijsten wordt verdeeld, dan heb je dus een Europese partij nodig. Maar zover is het nog niet. We houden wel contact met de EL, want zij hebben ook goede contacten met de Europese vakbeweging en eventueel kunnen we ze gebruiken als een debatforum.

Voorlopig zie ik als onze opdracht vooral het naar Nederland brengen van Brussel. Mensen, ook binnen de partij, hebben vaak geen besef wat er allemaal aan de hand is in Europa.”

EUROPEES PARLEMENT IN STRAATSBURG

Foto: wikimedia commons

MUGGEN LOBBYEN NIET

Tekst: Erik Wesselius (mede-oprichter van lobby-waakhond Corporate Europe Observatory (CEO))

Muggen lobbyen niet, tabaksfabrikanten wel. Longkanker is dan ook veel moeilijker uit te bannen dan malaria, zo concludeerde een expertgroep van de Wereldgezondheidsorganisatie ongeveer tien jaar geleden.

In Brussel zwermen ruim 15.000 lobbyisten als muggen door de achterkamertjes en wandelgangen van de Europese instellingen. Meer dan tweederde van die lobbyisten werkt voor het bedrijfsleven, en maar tien procent voor maatschappelijke organisaties en vakbonden. Deze overmacht van bedrijfslobbyisten leidt tot een onacceptabel grote invloed van het bedrijfsleven op de Europese besluitvorming.

Zo lukte het de chemische industrie een paar jaar terug een voorstel om gevaarlijke chemicaliën zoveel mogelijk te weren van de Europese markt op belangrijke punten af te zwakken. Volgens Brusselse insiders was dit de grootste lobbycampagne in de geschiedenis van de Europese Unie. De chemielobby beweerde dat de chemicaliënrichtlijn miljoenen banen op de tocht zou zetten. Politici in landen met een grote chemische industrie bleken erg gevoelig voor dit 'argument', zelfs toen onafhankelijk onderzoek aantoonde dat er niets van die cijfers klopte. Natuurlijk hebben milieuorganisaties ook hard gelobbyd en actiegevoerd. Maar uiteindelijk was de overmacht van de chemielobby te groot en werd de chemicaliënrichtlijn op allerlei punten afgezwakt en uitgekleed. Ook nu nog, in de uitvoeringsfase van de richtlijn, is de chemische industrie bezig om de richtlijn verder uit te hollen. Zulke uitputtingsslagen (deze lobbycampagne begon al in 2000!) zijn voor maatschappelijke organisaties bijna niet vol te houden. Voor bedrijven staan er vaak grote economische belangen op het spel en zij kunnen het zich permitteren om over een periode van tien jaar of langer lobbyisten fulltime aan zo'n klus te zetten.

AUTOLOBBY

Een ander voorbeeld is de lobby van de autoindustrie tegen Europese maatregelen om de efficiëntie van automotoren te verhogen en daarmee de uitstoot van broeikasgassen door personenauto's terug te dringen. De autoindustrie had voor de campagne meer dan honderd lobbyisten achter de hand, tegen minder dan tien aan de

kant van de milieubeweging. Het lukte de autolobby om de norm voor CO₂-uitstoot met 25 procent af te zwakken en de invoeringsdatum twee jaar uit te stellen. In 2007 kregen Daimler, Mercedes Benz en Porsche hiervoor de *Worst EU Lobbying Award* – de prijs voor de meest foute Europese lobbycampagne van het jaar 2007. En op dit moment bedelen diezelfde autofabrikanten bij de regeringen van de Europese lidstaten om overheidssteun vanwege de economische crisis.

Ook de financiële dienstensector – banken, verzekeraars, hedgefondsen, enzovoorts – heeft de afgelopen jaren grote invloed kunnen uitoefenen op de financiële regelgeving op Europees niveau. In de Verenigde Staten, waar lobbyisten ieder kwartaal gegevens over hun activiteiten openbaar moeten maken, is berekend dat de financiële sector tussen 1998 en 2008 3,3 miljard dollar heeft uitgegeven aan lobbyen. In 2007 waren er in Washington DC voor deze bedrijfstak ruim 3000 lobbyisten geregistreerd! Het belangrijkste doel van dit lobbylegioen: zo min mogelijk regulering van de financiële sector.

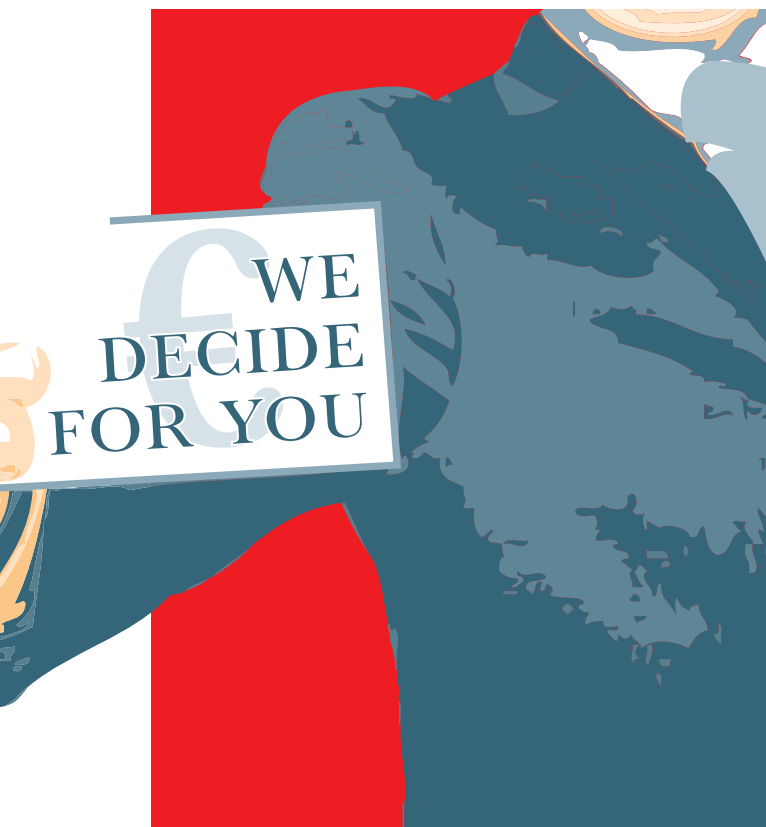
FINANCIËLE LOBBY

In de VS is de omvang van de financiële lobby veel beter in kaart te brengen dan in de Europese Unie. Maar er is geen twijfel mogelijk over de omvang en de invloed van de financiële lobby in de EU. Zelfs de ultraliberale opvolger van Bolkestein, de Ierse eurocommissaris Charlie McCreevy, zei in februari dit jaar:

“We moeten ons niet in de tang laten nemen door de lobbyist met het meeste geld of het mooiste verhaal. We moeten ons ervan bewust zijn dat veel van die lobbyisten nog maar kort geleden Europese beleidsmakers hebben weten over te halen om allerlei ontsnappingsclausules en uitzonderingen in wetgeving in te bouwen. Dit heeft geleid tot de economische crisis waar we nu middenin zitten, en de belastingbetaler moet nu de rekening betalen.”

Dat is een stevige uitspraak, maar McCreevy heeft boter op zijn hoofd en het lijkt erop dat hij zich hiermee vrij probeert te pleiten. Een jaar geleden tapte hij voor een groep Ierse bankiers namelijk uit een heel ander vaatje:

“Anderhalf jaar geleden moest ik bijna naar een keel-, neus- en oorspecialist omdat ik bang was dat mijn trommelvliezen beschadigd waren door het legertje pro-reguleringslobbyisten die me alsmaar probeerden over te halen om investeringsmaatschappijen, hedgefondsen en staatsfondsen ‘aan te pakken’ om vermeende schade aan de Europese economie te voorkomen. Ik heb me tegen die druk verzet – zoals ik me op allerlei terreinen tegen de druk voor meer regulering heb verzet. En wat ben ik blij dat ik dat heb gedaan!”

Dit voorbeeld laat zien dat lobbyisten alleen succes kunnen hebben als ze bij beleidsmakers een gewillig oor vinden. Bij Eurocommissaris McCreevy zat dat tot voor kort wel goed. In het Europees Parlement moest de financiële lobby iets meer inspanningen leveren. In mei 2000 werd het informele *European Parliament Financial Services Forum* (EPFSF) opgericht “om een dialoog op gang te brengen tussen het Europees Parlement en de financiële dienstenindustrie”. Volgens de website van het EPFSF wordt het Forum bestuurd door een ‘stuurgroep’ van dertien europarlementariërs – waaronder Ieke van der Burg (PvdA) en Sophie in’t Veld (D66) – en een vier keer zo groot (!) ‘industrie-comité’ met vertegenwoordigers van alle ter zake doende bedrijven en sectororganisaties uit de financiële dienstensector. Volgens de website van het EPFSF “lobbyt het Forum niet”. Dat mag formeel misschien waar zijn, maar de vijftig leden van ‘industrie-comité’ van het forum lobbyen natuurlijk wel degelijk. Het secretariaat van het EPFSF wordt gevoerd vanuit het kantoor van de *European Banking Federation*. De leden van het industrie-comité dragen de volledige kosten voor het EPFSF en schrijven ‘EPFSF position papers’ die worden besproken tijdens de door het Forum in Straatsburg georganiseerde lunches. Op die

manier kan de financiële lobby haar voorstellen bij de europarlementariërs in de week zetten zodat de ‘hoofdwat’ in de parlementscommissie voor economische zaken een beter resultaat geeft.

ONGEZONDE INVLOED

Deze voorbeelden laten zien dat het bedrijfsleven in de huidige Brusselse lobbypraktijk vaak een ongezond grote invloed heeft op de Europese besluitvorming. Op zich is het nuttig dat volksvertegenwoordigers en beleidsmakers regelmatig contact hebben met verschillende belangengroepen, zowel uit het bedrijfsleven als uit de non-profitwereld. Maar de politiek moet erop letten dat alle belangen gelijkwaardig aan bod komen en zij moet ervoor waken niet volledig afhankelijk te worden van de gekleurde informatie die zij van lobbyisten krijgt.

Er wordt al jaren gepraat over de grote invloed van lobbyisten in Brussel. Vorig jaar heeft de Europese Commissie een lobbyregister ingevoerd. Jammer genoeg is dit register volstrekt ontoereikend: registratie is op vrijwillige basis, er staan geen namen van lobbyisten in het register, en goede financiële informatie ontbreekt. Het Europees Parlement heeft vorig jaar in een resolutie aangegeven dat er nog vóór de Europese verkiezingen van dit jaar een gezamenlijk lobbyregister voor alle Europese instellingen moet komen. Dat register zou een verplicht karakter moeten hebben en het zou de namen van individuele lobbyisten en relevante financiële informatie moeten bevatten.

Helaas is de uitvoering van deze resolutie uitbesteed aan een kleine werkgroep, met vanuit het Europees Parlement alleen een vertegenwoordiging van de drie grootste groepen – de christen-democraten, de sociaal-democraten en de liberalen. In de werkgroep ontbreekt de politieke wil om het Brusselse lobbycircuit serieus aan te pakken. Ik verwacht dat de werkgroep in april met een paar voorstellen komt die zullen worden gepresenteerd als een vooruitgang, maar die de rust in het lobbyparadijs niet zullen verstoren.

YES WE CAN!

Dit is het verkeerde signaal naar de lobbyisten van het bedrijfsleven, die voorlopig op de oude voet door kunnen blijven gaan om vanuit de schaduw de Europese politiek te beïnvloeden. Het is ook een verkeerd signaal naar de kiezers, die niet zullen begrijpen dat de chemielobby, de autolobby en de bankenlobby ongecontroleerd hun gang mogen blijven gaan.

Progressieve Europese politiek is onmogelijk zolang lobbyisten vrijwel ongecontroleerd bedrijfsbelangen mogen blijven behartigen en europarlementariërs en Commissie-ambtenaren beter naar de lobbyisten luisteren dan naar de Europese burgers. Voor progressieve krachten is er dus werk aan de winkel. Stel bij de grote partijen de politieke onwil aan de kaak om lobbyisten aan regels te onderwerpen en zorg ervoor dat die regels er in de komende zittingsperiode van het Europees Parlement ook echt komen en worden uitgevoerd. Want waarom niet ook hier: Yes we can!

MEER INFORMATIE?

www.corporateeurope.org

WAAROM ZIJN DE BANANEN KROM? OMDAT DE EU DAT BEPAALT!

Tekst: Alexander van Steenderen, medewerker SP-Tweede Kamerfractie

Veel mensen weten niet dat ruim de helft van de Nederlandse wetten en regels is gebaseerd op Europees beleid. Jaarlijks produceert Brussel een stortvloed aan regels die over de lidstaten worden uitgestort. Wanneer de maatschappij schreeuwt om de aanpak van een probleem zit er voor Brussel niets anders op dan met nieuwe regels te komen. De uitvoering van beleid berust immers bij de lidstaten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er tussen al die regels zeer vérgaande en onzinnige zitten. Gelukkig worden ze niet allemaal verwezenlijkt, maar een deel ook wel.

Een van de bekendste voorbeelden van de Brusselse regelzucht is sinds dit jaar achterhaald. De EU bepaalde lange tijd hoe de kromming van bananen moest zijn. Vanwege de voedselcrisis heeft men die eisen laten vallen. Maar helaas blijven er genoeg over. Het Europees Parlement is onbekend

dus onbemind. Daarom halen Europarlementariërs allerlei stunts uit om geliefd te worden bij het publiek. VVD'er Toine Manders spant de kroon. Eerder deelde hij al gratis EU-vlaggen uit. Maar onlangs kreeg hij steun van een meerderheid van het Europees Parlement voor zijn idee voor een stopknop op gewelddadige videogames. Videospellen moeten een rode stopknop krijgen zodat

ouders enkele uren een spel kunnen blokkeren als ze dat ongeschikt vinden voor hun kind. Een aparte stopknop zou nodig zijn omdat de besturing voor videogames veel te ingewikkeld zou zijn voor ouders. Nooit gehoord van een stekker?

CREATIEF MET BEVOEGDHEDEN

Het Europees Parlement is gebonden aan de bevoegdheden die de Europese Unie heeft. Dat maakt het lastig om met populair makende voorstellen te komen. Toch toont men zich binnen de EU creatief. Zo kwam er op verzoek van het Europees Parlement een plan voor het uitdelen van gratis schoolfruit om zo obesitas (zwaarlijvigheid) tegen te gaan. Volksgezondheid is primair een zaak van de lidstaten, daar gaat de EU niet over.

Maar landbouw wel. Het plan werd dan ook door de commissie landbouw behandeld. het uitdelen gaat komend schooljaar van start.

Serieuzer zijn alle pogingen om zich te bemoeien met zaken waar eigenlijk de lidstaten over gaan:

Bodemrichtlijn: de EU gaat niet over onze ruimtelijke ordening, maar probeert daar indirect wel invloed op uit te oefenen. De Europese Commissie stelde in 2007 dat EU-wetgeving voor de bodem noodzakelijk is. Als ondernemers in het ene land met eisen voor bodembescherming te maken krijgen en elders niet, leidt dat tot concurrentievervalsing, was de gedachte. Nederland kent echter al vergaande bodembescherming. Bovendien valt de bodem in Nederland niet te vergelijken met die in Spanje of het noorden van Zweden.

Kritische of vitale infrastructuur: infrastructuur waar uitval voor meerdere lidstaten problemen zou veroorzaken moest worden beschermd door Europese regels. Echter onder deze infrastructuur vallen niet alleen wegen of havens, maar ook zaken als telecom- en energienetwerken. Bijna alles dus.

Energieprestatie van gebouwen: hoewel de huizenmarkt geen Europese markt is en energieproblematiek van huizen in Spanje totaal anders is dan in Zweden, wil de Europese Commissie eisen stellen aan bepaalde energieprestaties van gebouwen.

Defensie: de Europese Commissie heeft voorgesteld voor een deel van de defensieaanschaf Europese aanbesteding verplicht te stellen.

Publieke omroep: de Europese Commissie heeft onlangs een herziening van de omroepmededeling aangekondigd. De lidstaten van de EU zijn in principe vrij om zelf te bepalen wat de taken, en daarmee de activiteiten, van de publieke omroep zijn. Maar eurocommissaris Kroes wil dat voortaan bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten door publieke omroepen van tevoren wordt getoetst of die een verstoring van de markt

betekenen, bijvoorbeeld internetactiviteiten. Ondanks verzet van een groot aantal lidstaten, waaronder Nederland, wil Kroes niet afzien van haar plannen. Formeel hoeft zij zich niets van de lidstaten aan te trekken, want het betreft een herziening van de interpretatie en toepassing van de staatssteunregels. Met betrekking tot staatssteun is de Europese Commissie exclusief bevoegd om maatregelen te nemen.

Gratis schoolboeken: dat was een leuk idee dat de SP van harte ondersteunde. Tot men erachter kwam dat vanwege EU-regels de schoolboeken verplicht moesten worden aanbesteed zodat verschillende aanbieders tegen elkaar konden concurreren. Dat leidde tot de angst dat scholen niet langer specifieke boeken konden bestellen, maar verplicht zouden worden in zee te gaan met de laagste aanbieder. De Europese Commissie moest uiteindelijk duidelijkheid verschaffen dat het bestellen van specifieke boeken nog steeds zou kunnen. Gevolg is wel voor scholen veel bureaucratie en chaos vanwege de ingewikkeldheid van de procedure. Een aantal scholen hebben de procedure moeten staken of overdoen.

REGELVERBOD

Ook door lidstaten te verbieden bepaalde regels op te stellen toont de EU haar bemoeienis:

De petfles voor limonade is op last van Brussel vervangen door een ander type omdat het Nederlandse milieuvriendelijke systeem de Europese markt zou verstoren. Nederland mocht in 2007 roetfilters op auto's niet eerder verplicht stellen dan de rest van de EU omdat er geen bijzondere omstandigheden waren die de vervroeging rechtvaardigden. Het alcoholmonopolie van de Zweedse overheid werd opzij geschoven door het Europees Hof van Justitie in 2007, omdat het doel om alcoholgebruik onder jongeren tegen te gaan ook op andere manieren mogelijk zou zijn.

ARBEIDSRECHT ONDERMIJND

Het Europees hof van Justitie deed in 2007 een aantal belangrijke uitspraken waarbij het stakingsrecht en CAO-afspraken deels moesten wijken

voor het belang van de interne markt en vrijheid van vestiging voor bedrijven:

Laval: het Hof bepaalde in de zaak Laval dat de actie van een Zweedse vakbond een beperking van het vrij verrichten van diensten opleverde. De bond wilde via een blokkade van bouwterreinen afdwingen dat de aannemer uit Letland loononderhandelingen zou voeren en zich bij een CAO aan zou sluiten. De bescherming van werknemersbelangen rechtvaardigde voor het Hof de actie niet.

Viking: deze Finse ferrymaatschappij besloot om een veerboot onder Estse vlag te laten varen. Zo zouden lagere lonen kunnen worden betaald, waarop vakbonden opriepen tot stakingen. Viking verzocht de Engelse rechter deze acties te verbieden. Dit verzoek werd toegewezen. In een advies voor het hoger beroep stelde het Europees Hof van Justitie dat collectieve acties een verboden belemmering van de vrijheid van vestiging kunnen zijn. Dergelijke acties kunnen toch gerechtvaardigd zijn als daarmee de bescherming van werknemers wordt nagestreefd. Dat is het geval indien arbeidsplaatsen of -voorwaarden worden bedreigd. Daarnaast moeten de acties geschikt zijn voor de verwezenlijking van dat doel en niet verder gaan dan daarvoor noodzakelijk is. Uit het arrest volgt dat vakbonden bij het plannen van collectieve acties (ook) rekening met deze voorwaarden dienen te houden.

Bovenstaande voorbeelden laten goed zien dat de regelgeving door Brussel vergaand ingrijpt in de nationale wetgeving en regelingen. De bananen zijn niet meer krom door Brussel, maar op veel andere terreinen slaat Brussel nog wel zijn vleugels uit en dat leidt nog veel te vaak tot een kromme situatie.

DE EUROPA-ROUTE

1952

Oprichting Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) door België, Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland. Het initiatief kwam van Frankrijk (Jean Monnet en Robert Schumann) en Duitsland (Konrad Adenauer) om voor eens en altijd een eind te maken aan de strijd om de mijnen van Elzas-Lotharingen.

1957

Leden EGKS tekenden het Verdrag van Rome en richtten zo de Europese Economische Gemeenschap (EEG) op. Binnen de EEG werd een gemeenschappelijke markt gevormd. Later zouden ook kapitaal en arbeidskrachten deel uitmaken van de gemeenschappelijke markt. Tevens werd de Europese Atoomenergie Gemeenschap (Euratom) opgericht.

1969

Besluit tot de definitieve vorming van de Europese Gemeenschap met het vaststellen van de verordeningen op landbouwgebied en het beginsel van de eigen financiën van de EEG.

1968

Afschaffing van de laatste douanerechten tussen de lidstaten onderling voor industrieproducten en invoering van het Gemeenschappelijk Douanetarief (GDT).

DE EUROPESE UNIE BESTAAT UIT DE VOLGENDE 27 LANDEN

EU-LEDEN

inwoners x1 mln.

Landen

82,5	1	Duitsland
63,7	2	Frankrijk
60,4	3	Verenigd Koninkrijk
57,3	4	Italië
45,3	5	Spanje
38,2	6	Polen
21,8	7	Roemenië
16,4	8	Nederland
11,0	9	Griekenland
10,7	10	België
10,4	11	Portugal
10,3	12	Tsjechië
10,1	13	Hongarije
9,2	14	Zweden
8,3	15	Oostenrijk
7,6	16	Bulgarije
5,4	17	Slowakije
5,4	18	Denemarken
5,3	19	Finland
4,0	20	Ierland
3,4	21	Litouwen
2,3	22	Letland
2,0	23	Slovenië
1,3	24	Estland
0,8	25	Cyprus
0,4	26	Malta
0,4	27	Luxemburg

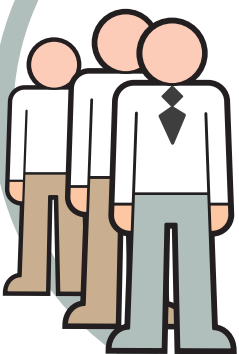
KANDIDAAT-LEDEN

inwoners x1 mln.

Landen

70,5	28	Turkije
4,0	29	Kroatië
2,0	30	Macedonië

BUREAUCRATIE 40.000 ambtenaren

Officieel heeft de EU ongeveer 40.000 ambtenaren. Volgens een schatting van een onafhankelijk Brits onderzoeksbureau is het werkelijke aantal veel hoger: 170.000. Het onderzoeksbureau telde ook de medewerkers van de 30 EU-agentschappen in heel Europa mee, de EU-werknemers op de kantoren in de 27 lidstaten, die van het Europees Parlement en van de Rekenkamer.

ECONOMIE 11,3 Biljoen euro

Als één handelsblok beschouwd had de EU in 2008 een geschat Bruto Binnenlands Product van 11,3 biljoen euro. Dat is 31% van het wereldtotaal. Daarmee is de EU de grootste economie ter wereld. 170 van de 500 grootste bedrijven ter wereld hebben hun hoofdzetel in de EU.

SUBSIDIARITEIT

Subsidiariteit is een belangrijk beginsel in Europa. Het houdt in dat hogere overheden geen dingen moeten doen die evengoed door lagere overheden kunnen worden afgehandeld.

UITGAVEN EU 133,8 Miljard euro

De Europese Unie zal in 2009 ongeveer 133,8 miljard euro uitgeven. Dat is 1% van het BBP van de 27 landen samen. Een derde van dit bedrag gaat op aan landbouwsubsidies, waaronder overigens ook subsidies aan Heineken en Danone vallen, en bijna een derde aan subsidies voor minder ontwikkelde regio's. Nederland is een nettobetaler. We betaalden in 2007 4,4 miljard euro meer dan we ontvingen van de EU.

In werking treden van het Verdrag over een verdere uitbreiding van de begrotingsbevoegdheden van het Europese Parlement en de oprichting van een Rekenkamer van de Gemeenschap.

1977

1979

Eerste algemene verkiezing van de 410 afgevaardigden van het Europees Parlement. Het Europees Monetair Stelsel (EMS) treedt in werking. Deelnemers spreken af hun valuta ten opzichte van een spilkoers te laten fluctueren: 2,25 procent voor de sterke munten en 6 procent voor de zwakkere munten. In 1993 werden de bandbreedtes opgerekt en pond, lire en drachme gingen weer zweven.

1993

Bij het Verdrag van Maastricht werd besloten tot de oprichting van een Europese Unie, waar naast de al bestaande Europese Gemeenschap nog twee pijlers werden toegevoegd: Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid en Justitie en Binnenlandse Zaken. Besloten werd als overkoepelende naam de Europese Unie (EU) te gebruiken.

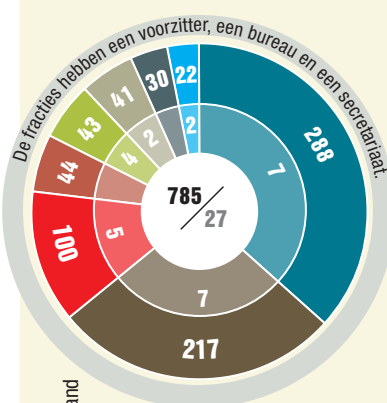
HET BESTUUR

Het Europese bestuur bestaat uit drie delen: het Europese parlement, De Raad van de Europese Unie en de Europese Commissie. Daarnaast is ook het Europese Hof van Justitie belangrijk. Doordat de wetgever vaak niet tot overeenstemming kan komen over bepaalde kwesties bepaalt het hof met zijn uitspraken op basis van de verdragen veel.

I. EUROPEES PARLEMENT (EP)

Het Europese parlement wordt sinds 1979 eens in de vijf jaar rechtstreeks gekozen. Spelregels voor de verkiezingen: kiesrecht vanaf 18 jaar, gelijkheid van mannen en vrouwen en stemgeheim. Een lid van het Europese Parlement werkt deels in Brussel, deels in Straatsburg. In Brussel zijn vergaderingen van de parlementaire commissies, fracties en extra voltallige vergaderingen. Daarnaast zijn er in Straatsburg twaalf voltallige vergaderperiodes.

FRACTIES

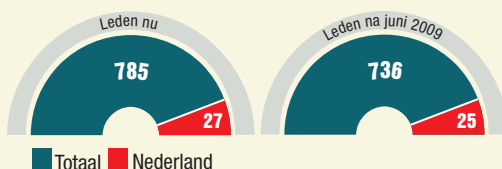
Nederland
Europa

- PPE-DE Europese Volkspartij en Europese Democraten
- PSE Partij van de Europese Sociaaldemocraten
- ALDE Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa
- UEN Unie voor een Europa van Nationale Staten
- Verts / ALE Europese Groene Partij-Europese Vrije Alliantie
- GUE / NGL Europees Verenigd Links/Noords Groen Links
- NI Niet-ingeschreven
- ID Onafhankelijkheid en Democratie Groep

Taak fracties:

behandelen van de verslagen die door de parlementaire commissies worden opgesteld en indienen amendementen. Het standpunt van de fractie wordt in overleg vastgesteld; de leden zijn niet verplicht te stemmen.

HET EUROPEES PARLEMENT

PARLEMENTAIRE COMMISSIES

De politieke samenstelling van de commissies is conform de samenstelling van het volledige parlement. De commissies behandelen de voorstellen van de Europese Commissie en de Raad van de Europese Unie en zij stellen zo mogelijk een verslag op dat in de plenaire vergadering wordt ingediend.

II. EUROPESE COMMISSIE (EC)

Ieder land heeft recht op een lid in de EC. De voorzitter wordt door de gezamenlijke regeringen gekozen. De Commissie dient wetsvoorstellen in en verdedigt ze voor de parlementaire commissies. De Commissie neemt deel aan alle plenaire vergaderingen van het Parlement en moet rekenschap afleggen van haar politieke richtlijnen.

III. DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE (EUROPESE RAAD)

De Raad van de Europese Unie, bestaande uit ministers van de lidstaten, is het belangrijkste besluitvormingsorgaan van de EU. Hij is samen met het Europees Parlement verantwoordelijk voor het vaststellen van EU-wetten. De Raad komt in verschillende samenstellingen bijeen afhankelijk van het onderwerp (milieuraad, economische en financiële zaken, enz.). De Raad wordt voorgezeten door een lidstaat, om de 6 maanden een ander. In de regel komen de regeringsleiders en staatshoofden van de lidstaten vier keer bijeen als de Europese Raad waar de hoofdlijnen van het EU-beleid worden vastgesteld. Daarnaast zijn er ook veel informele raden. De Europese Raad is in tegenstelling tot de Raad van ministers geen formele EU-instelling.

1995

In vijf landen van de Europese Gemeenschappen (België, Nederland, Luxemburg, Duitsland en Frankrijk) gaan de Akkoorden van Schengen in, wat betekent dat de controles aan de grenzen tussen deze lidstaten afgeschaft werden. Dit maakt het vrije verkeer van personen mogelijk.

1999

De euro wordt officieel ingevoerd. Koersen van aandelen, obligaties en opties aan de beurs worden in euro's weergegeven. Euro-bankbiljetten en -muntstukken worden in 2002 in omloop gebracht.

2003

Het Verdrag van Nice bereidt de grote uitbreiding van mei 2004 voor. De voorgenomen herstructurering wordt door onderlinge strijd teniet gedaan. Besloten wordt een Europese Conventie in te stellen die een Europese Grondwet moet formuleren. Het voorstel komt in 2003 gereed, waarna in de intergouvernementele conferentie van 29 oktober 2004 een grondwettelijk verdrag tussen de lidstaten wordt gesloten.

2005

welkom in Nederland

Afwijzing van de grondwet door de bevolkingen van Nederland en Frankrijk. In 2007 wordt het Verdrag van Lissabon (het Hervormingsverdrag) gesloten. Dit verdrag neemt voor 96% de veranderingen van de Europese grondwet over.

2008

De ratificatie van het verdrag was gepland voor de Europese Parlementsverkiezingen van 2009. Vijfentwintig van de 27 lidstaten hebben het document tot dusver geratificeerd, maar de bevolking van Ierland wees het verdrag op 12 juni 2008 af. De toekomst van het verdrag is hierdoor onduidelijk geworden.

In oktober 2009 komt er een nieuw Iers referendum!

A close-up portrait of Lothar Bisky, a middle-aged man with light brown hair, smiling slightly. He is wearing a dark suit jacket, a light blue shirt, and a dark tie with orange and blue stripes. The background is a plain, light color.

“MEER EUROPA IS GOED VOOR DUITSLAND”

Tekst: Rob Janssen en Hans van Heijningen Foto: Aris / Die Linke

Op 1 maart werd Lothar Bisky tijdens het partijcongres van Die Linke in Essen tot Europees lijsttrekker gekozen. Wat motiveert de 67-jarige politicus die een doorslaggevende rol gespeeld heeft in de oprichting en succesvolle doorbraak van Die Linke om naar Brussel te gaan? En, wat zijn de Duitse speerpunten voor Europa? We spraken hem op het Europacongres van Die Linke in Essen.

Als partijvoorzitter wist u links in Oost- en West-Duitsland te verenigen en heeft u Die Linke naar grote electorale successen geleid. 2009 wordt in Duitsland 'Superwahljahr' genoemd omdat er naast de Europese verkiezingen dit jaar Bondsdagverkiezingen en verkiezingen op deelstaat- en lokaal niveau plaatsvinden. Heeft de partij u uitgerekend nu niet hard nodig als stuurman?

"Het hangt ervan af hoe breed of hoe smal je de politieke prioriteiten definieert. Wat mij betreft zijn dat naast de landelijke verkiezingen, de deelstaten en de gemeenten ook Brussel. Ik houd me al jaren met Europese politiek bezig, zowel in het kader van Europees Links als ook in de Bondsdagcommissie voor Europese aangelegenheden (Bisky is sinds 2005 lid van de Bondsdag – red.). Op die manier ontwikkel je een zeker specialisme en heb ik veel mensen in andere partijen leren kennen. De afweging om naar Brussel te gaan, is natuurlijk ingegeven door de wens en noodzaak om als partij sterk vertegenwoordigd te zijn in Brussel. Tegelijkertijd willen we de goede samenwerking met andere partijen – zoals de SP – voorzetten. De Duitse Linke is een belangrijke partij, maar ze vormt niet het knooppunt van de wereld. Wij hechten veel belang aan de samenwerking met andere linkse partijen in Europa."

Het is bekend dat 'Europese' onderwerpen als armoede en politieke ontwikkeling in vooral Oost-Europa hoog op uw agenda staan. Wat wilt u in Brussel bereiken?

"We hebben drie speerpunten. De eerste is het tot stand brengen van sociale minimumnormen voor een menswaardig bestaan. Dan hebben we het over werk en sociale zekerheid. Dat is hard nodig; zeker ook in Oost-Europa. Ten tweede wijzen we het beleid van militaire interventies af. Terwijl het aantal crises in de wereld toeneemt, doet Duitsland niets anders dan soldaten sturen om de grote politieke en sociale problemen op te lossen. Dat is een avontuurlijke en gevaarlijke politiek die wij verwerpen. En het derde speerpunt: we willen een Europa van de burger in plaats van het huidige Europa van de grote instituties en kapitaalsbelangen. We willen Europa grondig democratiseren. De bevolking van de lidstaten moet via referenda meer zeggenschap krijgen, het huidige Verdrag van Lissabon moet van tafel en daarvoor in de plaats moet er een nieuw verdrag komen waarover de bevolking mee kan discussiëren en mee kan beslissen. De arrogantie van de EU om alles over de hoofden van de mensen heen te beslissen, moet verdwijnen. In Duitsland weet 69 procent van de bevolking niet, dat er over drie

maanden Europese verkiezingen zijn. Waarom niet? Omdat de mensen denken: 'Ach, dat is Brussel, dat is ver weg'. Maar ondertussen regelt de Duitse regering zelfgenoegzaam, autoritair en ongecontroleerd haar zaken in Brussel! Wij willen een Europa van de burgers en dulden het neoliberalisme niet langer als heersende staatsreligie. Het huidige systeem heeft tot een enorme crisis geleid. Bij de twee grote partijen in Duitsland, de CDU en de SPD, is het *business as usual*. Maar de hoogtijdagen van het neoliberalisme zijn voorbij. We moeten nu voorrang geven aan wat het zwaarst weegt. Nu de Duitse banken door de overheid van een paraplu zijn voorzien, is het de hoogste tijd dat we iets doen voor de mensen die in de regen staan."

Hoe ziet u Europese samenwerking op dat vlak? In Nederland bijvoorbeeld voert de SP campagne tegen het overdragen van meer nationale bevoegdheden aan Brussel.

"Jullie campagne kan ik van harte ondersteunen. Maar we moeten niet voorbij gaan aan de bijzondere positie van Duitsland. Onze economie en maatschappij profiteren namelijk enorm van de EU. Onze export is zeer sterk van de EU afhankelijk; wij leven van de EU. In die zin heb ik er begrip voor dat het beleid van de EU ook ingrijpt op ons land. Maar dat mag er niet toe leiden dat alleen Brussel beslist. Het komt aan op een verstandige verdeling van bevoegdheden. En juist als Duitser ben ik van mening dat wij het op moeten nemen voor de armere landen in vooral Oost-Europa en hen royaal kredieten moeten geven. Want zonder deze landen zou de Duitse economie nooit de economische 'boom' van de afgelopen decennia hebben gekend."

Juist in deze tijd van crisis is het wel een opmerkelijk standpunt dat wij meer moeten betalen...

"Ja, omdat wij profiteren van de EU. Duitsland is de afgelopen tijd de motor van het neoliberalisme in Europa geweest. En niet het slachtoffer! Dat maakt dat we nu verstandige afwegingen moeten maken. Als je wilt dat andere volken Duitse producten kopen, dan moeten wij onze verantwoordelijkheid nemen voor het scheppen van economische en financiële voorwaarden die het andere volken mogelijk maken om die spullen te kunnen kopen. Dát is het probleem en daarom denk ik dat meer Europa goed is voor Duitsland. We willen geen Duits Europa, maar een Europees Duitsland."

Ik neem aan dat u zich met deze standpunten niet populair maakt bij de voorstanders van de vrije markt in uw land?

"Meneer Westerwelle (het populair orakel van de liberale FDP – red.) zegt altijd één zin: 'de belastingen moeten omlaag'. Een tweede zin hoor ik nooit van 'm. In Duitsland is het liberalisme dood; het bestaat alleen nog maar uit het zinnetje 'de belastingen omlaag'. De neo-liberalen in Duitsland hebben jarenlang geroepen dat de staat niets mag doen. Dan zou je nu van ze mogen verwachten dat ze het onacceptabel vinden dat de staat enorm veel financiële middelen inzet om de crisisbrand te blussen. Maar nee, nu blijkt dat ook de FDP een staat nodig heeft die handelt. Je kunt hun positie goed vergelijken met die van de brandstichter die zich uitgeeft voor brandweerman. Wij leggen onze prioriteit bij de

mensen die een paraplu nodig hebben en niet bij de banken. In dat opzicht staan we haaks op de opvattingen van Westerwelle.”

U hebt veel belangstelling voor de ontwikkelingen in Oost-Europa. Kunt u daar iets meer over zeggen?

“Ik heb al gezegd dat we letterlijk en figuurlijk meer moeten investeren in die landen in Oost-Europa die in diepe crisis verkeren. Dat is niet alleen een kwestie van solidariteit maar ook van eigenbelang. Want de ontwikkelingen in die landen hebben grote invloed op de Duitse economie en werkgelegenheid.

Daarnaast ben ik persoonlijk erg geïnteresseerd in de cultuur van andere landen en volken. De Europese cultuur kent zeer veel variatie. Dat is een kracht van Europa en de Duitse cultuur kan daar alleen maar rijker door worden. Meer uitwisseling in het onderwijs juich ik daarom toe. Ik denk dat iedereen er beter van wordt wanneer meer mensen het gevoel krijgen dat het hun Europa is. Nu hebben ze het gevoel dat Europa het domein is van Angela Merkel en Peer Steinbrück (SPD-minister van Financiën –red.). Als voormalige Oost-Duitsers vind ik het een belangrijk succes dat Die Linke een West-Europese partij geworden is. Maar tegelijkertijd zouden we veel verliezen als we de contacten met Oost-Europa niet verder ontwikkelen. We kunnen veel leren van Polen, van Hongarije. Zeker, goede betrekkingen tussen Duitsland en Frankrijk zijn belangrijk. Maar die tussen Duitsland en Polen ook. Ons land is echter gefixeerd op het Westen. In Duitsland weten ze wat er in Parijs gebeurt en misschien wat er in Amsterdam aan de hand is. Naar de andere kant wordt nauwelijks gekeken. Dat is een verkeerde houding ten opzichte van Europa.”

U spreekt over cultuur en onderwijs. Het lijkt alsof het u pijn doet dat het Europa-debat vooral door financieel-economische aspecten gedomineerd wordt...

“Ja, dat is juist. Het huidige Europa is het Europa van de banken en grote concerns. In de Duitse politiek zijn de concerns het áller-, állerbelangrijkste. De grote coalitie (bestaande uit CDU/CSU en SPD – red.) is met niets anders bezig dan hen miljarden euro's achterna te smijten. Dat is een verkeerde politiek. Wij willen een politiek waar het geld bij de mensen komt, zodat hun koopkracht wordt verhoogd en Duitsland niet alléén van de export afhankelijk is. Als je alleen van de export van auto's of andere goederen afhankelijk bent, dan ben je erg kwetsbaar. Alleen al in het belang van de Duitse economie zou het veel verstandiger zijn als we de koopkracht zouden vergroten om weer een noemenswaardige interne markt te krijgen. Dat betekent, dat we een ander concept nodig hebben. Kijk, er wordt veel gepraat over de nationalisering van de banken. De Duitse regering ziet dat als een láátste

noodgreep om het neoliberale systeem overeind te houden. Maar de democratisering van de Europese Centrale Bank en de nationale banken – noem het nationalisering – zou wat ons betreft pas het begin zijn van de democratisering van de economie.

In Duitsland geeft men de Commerzbank achttien miljard, alsof het heel gewoon is. Naar Hypo Real Estate gaan meer dan honderd miljard! Terwijl onze extreemste eisen voor meer geld voor de sociaal zwakken in Duitsland hoogstens 40 miljard behelsden. Toen stonden alle partijen in koor te schreeuwen dat we het onmogelijke eisten en dat we populistten zijn. En nu krijgt een bank in een handomdraai meer dan honderd miljard!

Het staats-socialisme dat wij uit eigen ervaring kennen, komt terug. Nota bene in de persoon van een jonge minister van Economische Zaken (Karl-Theodor zu Guttenberg die onlangs Michael Glos verving – red.) die het staatskapitalisme predikt. Hij komt met recepten die wij uit de DDR nog kennen. Tegelijkertijd weten wij uit ervaring dat het nationaliseren van bedrijven niet genoeg is. Werknemers moeten meer rechten krijgen om over

investeringen, beloningen en arbeidsomstandigheden mee te kunnen beslissen. Want alleen zij zijn geïnteresseerd in het voortbestaan van ondernemingen op de lange termijn. Bazen echter springen meteen naar de volgende onderneming als ze daar meer kunnen verdienen.”

Hoe kijkt u aan tegen de EU-uitbreiding oostwaarts?

“Het proces van integratie van Roemenië in de EU gaat moeizaam en met Bulgarije loopt het ook niet zo makkelijk. Hongarije is wat eenvoudiger, maar dat land heeft enorme economische problemen. Toch is de EU-uitbreiding oostwaarts mij liever dan de omsingeling van Rusland door de NAVO. Dat is een gevaarlijke politiek, die de Russen niet zo maar zullen accepteren. Wat moet de NAVO nou in Oekraïne en Georgië? Wat een waanzin! Dat zijn fantasieën van gekken, die rijp voor de dokter zijn! Het is gevaarlijk wat daar gebeurt en het heeft met veiligheid helemaal niks te maken. Tegen de achtergrond van toenemende spanning in Oost-Europa vind ik het vraagstuk van de EU-uitbreiding belangrijk.”

En Turkije?

“Daar heeft de partij nog geen mening over gevormd. Maar ik heb er zelf eentje bedacht. Die luidt: ja, waarom niet, wanneer dat land aan de spelregels voldoet? Maar als Turkije bij de EU komt, dan ontbreekt Rusland. Dat wordt dan wel een heel andere Europese Unie!”

Bouwt uw nieuwe fractie in Brussel verder op wat er de afgelopen jaren gedaan is of kunnen we iets nieuws verwachten?

“We hebben de afgelopen jaren een aantal goede Europa-politieke ervaringen opgedaan. Die willen we verder uitbouwen. Maar wat we zeker ook nastreven, is dat Die Linke een begrip wordt in Europa. Veel mensen kennen conservatieve, liberale en sociaal-democratische partijen in de lidstaten, maar die Linke kennen ze niet.

Wij willen een adres in Europa worden; een partij met een herkenbaar alternatief. En dan bedoel ik: alternatieve sociaal-politieke ideeën, inzet voor menswaardige verhoudingen, tegen militaire interventies en voor meer democratisering. Dat zijn de *trademarks* van Die Linke. Het is mijn droom dat we die *trademarks* gemeenschappelijk verder uitwerken – in Den Haag, in Berlijn, in Brussel, in Boekarest.”

Welke rol speelt de Europese Linkspartij, waarvan u ook voorzitter bent?

“De Europese Linkspartij is een vereniging van ongeveer 30 partijen die zegt: in het verlengde van de GUE/NGL zetten we nieuwe stappen op het vlak van de Europese samenwerking. We willen een transparante linkse politiek voor de 21ste eeuw en daartoe willen we graag met sociale partijen uit andere landen samenwerken. Momenteel verloopt die samenwerking niet eenvoudig. Er zijn nogal wat problemen in de kernlanden van het eurocommunisme zoals in Italië en Spanje, maar daarnaast ook in Frankrijk. Maar vanuit de Europese Linkspartij is er ook veel belangstelling voor uitwisseling en samenwerking met links in Scandinavië en met de SP. Daar zit niet alleen veel ervaring, maar ook nieuw elan en er worden successen geboekt. Dat kan een verrijking betekenen.”

In Nederland geldt Brussel meestal als een zijspoor of een tussen- dan wel eindstation voor politici. Hoe ligt dat in Duitsland?

“In Duitsland zeggen ze: ‘Heb je nog een opa, stuur hem naar Europa’. Mijn versie luidt: ‘Ik ben opa en wil naar Europa’. Nee, ik ga vrijwillig. Ook al heb ik een leeftijd bereikt waarop je uitgerangeerd kunt worden. Ik heb laten weten dat ik vanaf 2010 geen partijvoorzitter meer wil zijn. Veertien jaar heb ik het gedaan, onverdraaglijk lang! Ik had de keuze op te houden of naar Brussel te gaan om daar de politiek in te gaan. Wat mij drijft heb ik jullie in dit interview proberen duidelijk te maken.”

“BESLISSENDE BIJDRAGE”

De avond voor zijn verkiezing als lijsttrekker lichtte Oskar Lafontaine de kandidatuur van Lothar Bisky als volgt toe: “Door jouw inzet om vanaf 2003 te bouwen aan de nieuwe PDS en door jouw bijdrage aan de discussie over economische globalisering en alternatieven – in je hoedanigheid van voorzitter van de Europese Linkspartij – heb je een beslissende bijdrage geleverd aan de vorming van Die Linke, en de succesvolle doorbraak van onze partij in heel Duitsland.”

“KOM BIJEEN SCEPTICI, EN VERTEL ME JE LEUGENS”

PARTIJDIGE OVERHEIDSINFORMATIE MAAKT BRUSSEL ONDEMOCRATISCH

Tekst: Diederik Olders Foto: European Commission - Audiovisual Service

Europa verkoopt zichzelf. Niet door goed werk te leveren, of door transparant te zijn, maar door heel veel belastinggeld uit te geven aan promotie. Het overgrote deel van die promotie zit verstopt in zelfbenoemde 'objectieve informatie', die vaak juist erg eenzijdig is. Zelfs op school worden kinderen en jongeren voorbereid op het Europees burgerschap zoals de Europese Commissie dat graag ziet.

Toen in 2005 Nederland in een referendum 'Nee' zei tegen de Europese Grondwet, stonden de kranten vol met verontwaardigde reacties. "Onderbuikgevoelens" kregen de schuld. Tegenstemmers waren onvoldoende geïnformeerd over de Europese Unie. Die opvatting hoor je nog steeds regelmatig. Voorbeeld. De Europese Commissie gaat € 1,8 miljoen besteden aan een publiciteitscampagne in Ierland, waar voor de tweede keer een referendum over de opvolger van de Europese Grondwet, het Verdrag van Lissabon wordt gehouden ('nee' was niet het goede antwoord...). Na vragen van SP-Tweede Kamerlid Harry van Bommel hierover, antwoordde Staatssecretaris voor Europese Zaken Frans Timmermans dat de campagne inderdaad gericht is op de groepen die het vaakst 'nee' hadden gestemd en dat het doel is hun "kennis te vergroten".

DE GEESTEN RIJP MAKEN

Dat de Europese Commissie belastinggeld uitgeeft om de Ierse opinie te beïnvloeden, zal bij veel mensen vragen oproepen. Een overheid die

eenzijdig de publieke opinie probeert te sturen, over een thema dat nog onderwerp is van een democratisch proces: is dat wel democratisch? (zie het kader). Het probleem is: dit is geen uitzondering. De Europese Commissie werkt al jaren op deze manier. Met heel veel belastinggeld worden allerlei promotiecampagnes gevoerd, met als doel de geesten in Europa rijp te maken voor het Europa zoals de Europese Commissie dat graag ziet.

In december 2008 verscheen een rapport (www.openeurope.org.uk) met de naam *'The hard sell: EU communication policy and the campaign for hearts and minds'*. Daarin wordt duidelijk dat de Europese Unie alleen al in 2008 ten minste 2,4 miljard euro uitgaf aan promotie van zichzelf en van de doelstelling van een steeds verdergaande Europese integratie. Dat is meer dan wat Coca Cola jaarlijks uitgeeft aan promotie wereldwijd, zo merken de auteurs op. De Commissie doet dat onder andere

door vaak Eurofiële (lobby-)organisaties te sponsoren (zoals de *European Movement*, die een federaal Europa als doel heeft) en door van EU-informatie een goed-nieuwsshow te maken.

SCHAAMTELOOS

De Europese Commissie schaamt zich ook helemaal niet voor het feit dat ze partijdige informatie verspreidt over onderwerpen waar het democratisch besluitvormingsproces nog niet voltooid is. Margot Wallström is vicevoorzitter van de Europese Commissie en belast met communicatie. In 2007 was er nog op haar beginpagina te lezen: "wil het nieuwe verdrag (het Verdrag van Lissabon – red.) met enthousiasme ontvangen worden, dan zal de communicatie tussen de EU en haar burgers moeten worden verbeterd. Dat is de weg die de Commissie in 2007 is ingeslagen." Ook in andere officiële documenten wordt schaamteloos gepraat over het overtuigen van Europese burgers van nog niet aanvaard beleid.

OOK IN HET ONDERWIJS

De Europese Commissie begrijpt heel goed dat de jeugd de toekomst heeft. Daarom investeert ze nu al in de kiezers van de toekomst. Dat doet ze door docenten en leerlingen goed in de watten leggen met gratis leermateriaal, leuke uitwisselingen en hen te ‘helpen’ aan goede informatie over Europa. Op meerdere websites wordt lesmateriaal over Europa aangeboden, meestal gratis. Deze sites en het onderwijsmateriaal, en allerlei andere educatieve programma’s worden gesubsidieerd ofwel door de Europese Commissie ofwel door het Europafonds van Buitenlandse Zaken. Hieronder een paar voorbeelden van de ‘goede informatie’ waarmee Nederlandse leerlingen worden opgeleid tot brave Europeanen.

In het door het Europafonds gesubsidieerde lesboekje *Hé, Europa?!'* worden de leerlingen getraakteerd op informatie over voedsel “Uit Europa: gezond, lekker, veilig en beschermd” en dus vooral over hoe voedsel zo veilig en beschermd is dankzij de EU.

In het educatief project EU100 (www.eu100.nl) spelen leerlingen een Europaspel en denken ze na over wat de EU eigenlijk is. Ook leren ze *the Lisbon song*, waarin het verdrag van Lissabon wordt ‘uitgelegd’. Op de muziek van *The times they are a’changing* van Bob Dylan wordt onder andere gezongen:

*Come gather you sceptics
and tell me your lies.
You don't understand
what you do criticise.
You cling to the past,
while you know it can't last
and the borders are rapidly fading.
So you'd better tune in
or you'll sink like a stone
cause the old Europe is changing*

Op Europaeducatief.nl vind je, aanbevolen voor havo en vwo: *Eurofabels - Brochure waarin allerlei hardnekkige misverstanden over Europa en de Europese Unie worden weerlegd. De tekst is geïllustreerd met cartoons. Prijs: Gratis.* In 24 pagina's worden 35 stellingen over Europa ‘weerlegd’. De stellingen zijn zo geformuleerd dat het gemakkelijk is ze te weerleggen. De vraag is

Wat is propaganda?

Een bekende definitie is: Propaganda is de opzettelijke, systematische poging om overtuigingen te beïnvloeden, meningvorming te manipuleren en gedrag te sturen, zodanig dat gedrag ontstaat dat het doel van de propagandist bevordert. (Garth S.J. and Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, 4th ed., Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2006). Op basis hiervan zou je alle beïnvloeding door de overheid als propaganda kunnen beschouwen. Daar valt dan bijvoorbeeld ook onder een postbus 51-spotje dat mensen probeert af te houden van rijden onder invloed. Nu kun je twijfels hebben over hoe effectief zo een overheids campagne is, en kun je beargumenteren dat belastinggeld beter besteed kan worden. Maar dat is wat anders dan het propaganda te noemen. Want ‘propaganda’ heeft – terecht – een negatieve bijklank gekregen.

Onderdrukkende regimes hebben, zeker in de twintigste eeuw, propaganda ingezet om ook macht uit te oefenen over wat grote groepen mensen vinden en denken. Voor zoiets is in een democratie geen ruimte. Daar vinden we het belangrijk dat mensen hun democratische rechten kunnen uitoefenen op basis van zo volledig mogelijk informatie; en dus niet alleen de informatie die de staat voor ons uitkiest. De ervaringen van de Tweede Wereldoorlog leidden in Nederland dan ook tot de oprichting in 1946 van de Commissie-Van Heuven Goedhart, die nadacht over de vraag hoe overheidspropaganda voorkomen kon worden. Behalve bij ‘waarlijk nationale belangen’ is overheidspropaganda over controverse onderwerpen uit den boze, was de conclusie. In 1984 (!) vond de commissie-Van der Voet dat beïnvloeding door de overheid best mocht, maar onder strikte voorwaarden – ‘principia’. Een belangrijke voorwaarde, die nog steeds geldt, is dat beïnvloeding alleen mag bij niet-controversieel beleid. Doet de overheid dat toch, dan moet de communicatie in redelijke verhouding staan tot “de mogelijkheden van andere spelers in het maatschappelijk krachtenveld” (Jacq. Wallage, *In dienst van de democratie. Het rapport van de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie*, Den Haag 2001).

Voor beïnvloeding door de Europese Unie zijn geen regels zoals in Nederland. De praktijk wijst ook uit dat de EU zich weinig zorgen maakt over redelijke verhoudingen in de communicatie over Europa. Dat betekent dat een belangrijke veronderstellingen voor een gezonde democratie door Brussel volledig aan de kant is geschoven.

dan ook of er wel bronnen te noemen zijn voor de ‘misverstanden’. De grappige cartoons van Gerrit de Jager zetten de Eurocritici weg als zeurpieten; er glijdt iemand uit en een norse vrouw zegt: ‘dat komt door Europa’. Alle 35 weerlegde stellingen zijn Europa-kritisch. In een onpartijdig boekje had een weerlegging niet misstaan van echt bestaande Eurofiele fabels als: bij een ‘nee’ tegen de Europese grondwet gaat in Nederland het licht uit (ik zal wel een bron geven: toenmalig minister Brinkhorst in De Telegraaf, 10 mei 2005).

In *Europa in 12 lessen* van het publicatiebureau van de EU (gratis) staat volgens de omslagtekst: “Wat is het nut van de Europese Unie? (...) Welke voordelen heeft zij haar burgers al gebracht?” En inderdaad: alleen de voordelen komen aan bod. Maar ook: “De stelsels voor de sociale zekerheid zijn echter aan modernisering toe, om ze duurzamer te maken”. En: “De publieke opinie winnen voor de

Europese integratie is nog steeds de grootste uitdaging waarvoor de Europese instellingen zich gesteld zien.”

HET DEBAT VOLGENS BRUSSEL

De Europese Unie wilde, na het ‘debacle’ in 2005, naar eigen zeggen het debat aangaan met de Europese burger onder de noemer ‘Plan D voor democratie’. De voorbeelden in dit artikel – en er is nog veel meer – laten zien hoe Brussel dat debat wil voeren: willens en wetens partijdig communiceren, met een budget en een organisatie waar andere deelnemers aan het debat niet aan kunnen tippen. Het is de naam ‘democratie’ niet waard.

Binnenkort publiceert het Wetenschappelijk Bureau van de SP een rapport waarin dieper wordt ingegaan op de manieren waarop de Europese Unie de jeugd ‘informeert’.

SOCIALISME OF BARBARIJ? HEERSENDE KLASSE IN VERWARRING

Tekst: Hans van Heijningen en Sjaak van der Velden Foto: Suzanne van de Kerk

Kees van der Pijl is hoogleraar Internationale betrekkingen aan de Universiteit van Sussex. Hij schreef onder andere *Global Rivalries from the Cold War to Iraq* (London: Pluto, 2006), en *Transnational Classes and International Relations* (London: Routledge, 1998)

Dertig jaar geleden schreef u over het ontstaan van de EEG. Vindt u nog steeds dat daar een kapitalistisch belang achter zat?

“Eigenlijk kun je stellen dat de grondgedachte van dat boek *Een Amerikaans plan voor Europa* nog steeds geldig is. Het was wel in jargon geschreven, maar als je daar doorheen kijkt dan blijft de analyse geldig. De Europese samenwerking is na de oorlog ontstaan om het kapitaal aan deze kant van de Atlantische oceaan te synchroniseren met het kapitaal in de Verenigde Staten. Daar bedoel ik mee dat Amerika voorleef op Europa en dat het transnationale kapitaal ook hier onder dezelfde verhoudingen wilde werken. Het bekendste voorbeeld daarvan was de staalindustrie die hier hopeloos verouderd was. Door de voorloper van de EU, de Europese Gemeenschap van Kolen en Staal (EGKS), kreeg de staalindustrie de gelegenheid te moderniseren.”

Speelde de Koude Oorlog ook een rol in de Europese plannen voor eenwording?

“Zeker. Al in 1944, dus nog midden in het bondgenootschap met de Sovjet-Unie tegen de Nazi's, waren Amerika en Engeland ervan overtuigd dat er een samenwerkingsverband nodig zou zijn tegen de Russen. Ze voorzagen al conflicten. Duitsland zou daar dan als een soort bufferstaat een grote rol in moeten spelen. Voor alles moest worden voorkomen dat de Duitsers weer met de Russen zouden gaan samenwerken zoals ook na de Eerste Wereldoorlog was gebeurd. De herbewapening van Duitsland werd toen door Rusland gesteund. Om een herhaling te voorkomen zou Duitsland – waarvan wel gezegd wordt dat het te groot is voor Europa en te klein voor de wereld – dit keer moeten worden ingescha-

keld in een westers bondgenootschap in plaats van te worden buitengesloten. De Fransen op hun beurt waren daar huiverig voor. Zij zijn al meer dan honderd jaar de grote rivaal van Duitsland en zien de Duitsers liever krachteloos. Om te voorkomen dat er dingen tegen hun zin gebeuren hebben de Fransen vaak het initiatief genomen voor Europese samenwerking, in de hoop daarmee hun eigen positie te versterken.”

Zijn de Fransen daarin geslaagd?

“Eigenlijk niet. Het is op alle fronten duidelijk dat Duitsland weer het machtigste land van Europa is. Sarkozy van Frankrijk kan niet veel anders doen dan een beetje sputteren. Duitsland heeft de grootste bevolking en het grootste nationale inkomen van alle landen van de EU. We hebben onderzoek gedaan naar netwerken van belangrijke mensen uit het bedrijfsleven waaruit blijkt dat sinds de eenwording van Duitsland het Duitse kapitaal het centrum is geworden van de relaties tussen Europa en de Verenigde Staten. In feite komt de situatie erop neer dat de Fransen en Italianen via Duitsers met de Amerikanen spreken. Nederlanders vormen in die netwerken trouwens vaak voor andere landen een brugfunctie naar Duitsland. Dat onderzoek is heel leerzaam geweest.”

Dat soort onderzoek wordt al heel lang gedaan, maar kun je echt conclusies verbinden aan het feit dat mensen elkaar ontmoeten in besturen of raden?

“Je moet inderdaad uitkijken dat een dergelijke analyse niet tot simplificaties leidt. Natuurlijk is het niet zo dat als mensen elkaar ergens ontmoeten, ze ook automatisch samenzweren.

Maar als ‘personele unies’ vaak voorkomen en je ziet dat weerspiegeld in het gevoerde beleid, dan mag je aannemen dat die wederzijdse samenwerking van invloed is op de uitkomsten van dat beleid.

**“HET IS OP ALLE FRONTEN DUIDELIJK
DAT DUITSLAND WEER HET
MACHTIGSTE LAND VAN EUROPA IS”**

De heersende klasse ziet kans om te heersen door wat ik noem ‘een veld van dwingende consensus’. Die consensus of overeenstemming kan zich wijzigen, maar als die eenmaal vastligt, dan houdt iedereen zich daar ook aan. Doe je dat niet, dan lig je eruit. Ondertussen mag je binnen het kader van die brede consensus verder je eigen gang gaan. Dat klinkt misschien wat vaag, maar zo werkt het wel. De liberale machthebbers hebben geen vaste agenda, maar gaandeweg, al doende, vormt die agenda zich. De neoliberale agenda vormde zich ook zo. Je kunt het vergelijken met mode, in korte tijd is iedereen ervan overtuigd dat je die of die kleding moet dragen, maar tegelijk is iedereen er ook van overtuigd dat men zijn eigen voorkeur volgt. Verschil is wel dat de politieke agenda van de heersende klasse gevolgen heeft voor het leven van miljarden mensen. Op dit moment zie ik dat de consensus ‘via het wereldwijde buizenstelsel’ in ontbinding is. Onzekerheid troeft!”

Bestaan er naast die bedrijfsnetwerken van commissariaten en raden van bestuur nog andere belangrijke netwerken?

“De belangrijkste is denk ik de *European Round Table of Industrialists* (ERT). Dat is een club van topmensen uit het Europese bedrijfsleven. Zij begonnen hun activiteiten in 1983 omdat ze vonden dat de eenwording van de Europese markt niet snel genoeg ging. In april kwam een

groep bijeen bestaande uit vertegenwoordigers van onder andere Thyssen, Olivetti, ICI, Siemens, Fiat, Shell, Philips, Renault, Volvo, en Nestlé. Hun belangrijkste doel werd de bevordering van vrije concurrentie in Europa. Inmiddels zijn ook andere bedrijven aangesloten. Voor Nederland zitten op dit moment Van der Veer (Shell), Kleisterlee (Philips), Wijers (AkzoNobel) en Van Boxmeer (Heineken) in de ERT. Die mannen dragen bij aan het belangrijke debat in Europa, zij bepalen de agenda. In werkgroepen praat men daar over allerlei onderwerpen zoals de relaties met Rusland, het klimaatprobleem, onderwijs of de pensioenhervorming. Terugkijkend kun je constateren dat wat daar wordt besproken belangrijk is voor de Europese politiek.

Op een ruimer niveau bestaat natuurlijk ook nog het *World Economic Forum* in Davos. Dat begon in 1971 als een bijeenkomst van Europese zakenlui in samenwerking met de Europese Gemeenschap. Tegenwoordig zijn wereldwijd ongeveer duizend bedrijven lid van het forum, maar dat zijn dan wel uitsluitend bedrijven met een omzet van meer dan vijf miljard dollar. Die overleggen over alle denkbare onderwerpen van sport tot entertainment en daar vormt zich ook een consensus over belangrijke zaken. Die consensus dragen ze dan weer over op de politieke leiders die vaak ook worden uitgenodigd en hun zegje mogen doen. Daar zou links nog van kunnen

leren. Wij vliegen elkaar soms in de haren over onbelangrijke zaken en daardoor blijven de belangrijke zaken liggen.”

Kunt u een voorbeeld geven van iets waarover bij de Europese leiders nu een consensus bestaat?

“Het duidelijkst vind ik dat nu bij het Europese veiligheidscomplex. Dat loopt van bewapening tot de veiligheid op straat. Europa treedt steeds duidelijker op als militaire macht, maar bemoeit zich daarnaast ook intensief met de veiligheid op straatniveau. In het kader van de bestrijding van de kleine criminaliteit hangen steden vol camera's en surveillance. Daar valt heel veel onder hoor. Ook het verbod op roken in de openbare ruimte – voor alle helderheid: ik ben geen roker – heeft te maken met de lange arm van de overheid die steeds dieper ingrijpt op terreinen die tot voor kort tot het privé-domein van burgers gerekend werden. De overheid probeert alles te controleren onder het motto van veiligheid. Bij elke diepe crisis in het kapitalisme zie je een tsunami van corruptie en verkwisting, met alle maatschappelijke en politieke implicaties van dien. Het establishment beknot de vrijheid en de democratie om eventuele onrust te beperken. Vergeet niet dat we leven in een systeem in verval en dat doet alles om zichzelf in stand te houden.”

Doelt u op de economische crisis?

“Zeker, de heersende klasse heeft daar geen antwoord op. De crisis van de jaren dertig werd bestreden met het afkopen van de bevolking. ‘Iedereen een auto’, zoals Henry Ford zei, was toen nog een optie. De invoering van de lopende band maakte dat ook echt mogelijk. Nu zie ik niet zo gauw een slapende technologie die de wereld uit het slop kan trekken. Omdat er nu geen sterke arbeidersbeweging bestaat zullen ze het misschien zoeken in verslechtering van de leefomstandigheden door bijvoorbeeld de lonen te verlagen, maar dat is vragen om onrust.”

Kan de crisis ook leiden tot een verscherping van de nationale tegenstellingen?

“Die tendens bestaat natuurlijk altijd, maar de belangen van het transnationale kapitaal zijn denk ik sterker. Frankrijk probeert nu wel haar gram te halen op Duitsland en er zijn wat tegenstellingen tussen de VS en Europa. Ik denk echter niet dat deze conflicten erg hoog zullen oplopen. Het is meer een kwestie van het westers kapitaal tegen de rest van de wereld. Maar er zijn altijd conflicten die uit de hand kunnen lopen; de crisis van de jaren dertig is ook pas beëindigd door de Tweede Wereldoorlog. De beoogde uitbreiding van de NAVO richting Georgië en Oekraïne om de gastoevoer veilig te stellen houdt ook risico's in.

Wat we nu kunnen verwachten is echter onduidelijk. Het feit dat Obama tot president van de VS gekozen werd ontroerde mij vanuit mijn betrokkenheid bij de emancipatie van de zwarten in de VS. Maar op het vlak van buitenlandpolitiek omringt hij zich met de Clinton-troep en militante zionisten. De VS onder Obama zetten vermoedelijk het oude beleid voort in Afghanistan en steunen daar op een nederlaag af. De nieuwe president lijkt voorlopig vooral het binnenlandse beleid centraal te stellen, dus dat biedt in theorie kansen voor Europa, waar de wapenindustrie behoorlijk aan de weg timmert. Toch voorzie ik niet dat Europa de komende periode ertoe over zal gaan om op andere continenten in te grijpen. Europa is erg met zichzelf bezig. Nu de crisis doorzet, worden de onderlinge verhoudingen er niet makkelijker op. De EMU (de monetaire unie) is aan diggelen omdat begrotingstekorten in vrijwel alle EU-lidstaten boven de 3 procent uitkomen. Van een samenhangend EU-beleid is in dit opzicht geen sprake. Landen laten hun nationale belangen prevaleren boven een abstract Europees belang. Door het afstemmen van de Grondwet in Frankrijk, Nederland en Ierland verkeert het proces van Europese integratie in een diepe crisis.”

Bent u eigenlijk pessimistisch of optimistisch over de ontwikkelingen in de wereld?

“Er zijn allerlei ontwikkelingen waar je niet vrolijk van wordt. Het lijkt wel of Rosa Luxemburg gelijk krijgt met haar uitspraak dat de wereld staat voor de keuze tussen socialisme of barbarij. Maken we er een betere wereld van of gaat het systeem ten onder en neemt het ons dan mee? Binnen de heersende klasse bestaat grote verwarring over de toekomst, vooral ook over de reactie van de bevolking op de crisis. Berusten de mensen of komen ze in opstand? Frankrijk kent veel meer dan Nederland een verzetscultuur, maar het verzet tegen de moderniseringsplannen van de regering houdt het land al ruim tien jaar in een wurggreep zonder dat links kans ziet om zoveel macht te ontplooiën dat een alternatief mogelijk is. Doordat de machthebbers de angst voor een klimaatcrisis hebben omarmd, ben ik bang voor de gevaren van een eco-autoritair systeem. De overheid bepaalt daarbinnen het gedrag van mensen op vergaande wijze. Heb je wel een HR-ketel, rook je niet te vaak en sta je niet te lang onder de douche. Dat sluit trouwens naadloos aan bij de tendens naar een controle-maatschappij die vanuit veiligheidsoverwegingen bestaat. Dat is wat mij betreft de dreigende barbarij. Het socialisme heeft echter ook kansen. De huidige crisis is een kans voor links om het beleid te veranderen. Soms heb ik wel eens een visioen. Daarin ontstaat het socialisme langzaam vanuit de crisissen van het kapitalisme omdat de staat steeds weer in moet grijpen. Acties van mensen zijn daar wel voor nodig natuurlijk; het gaat niet vanzelf. Misschien levert een strijd voor een duurzame maatschappij wel kansen voor het socialisme, voor een menswaardige samenleving.

Dus om jullie vraag te beantwoorden: we leven in een maatschappij in verval maar ik ben een onveranderlijke humanistische optimist.”

HET RIJKE ROOIE LEVEN

DEEL 44

Farshad Bashir, SP-Tweede Kamerlid,
over Albert Einstein (1879 - 1955)

RELATIVITEIT EN SOCIALISME

Albert Einstein werd geboren in een joodse familie op 14 maart 1879 in Ulm en is vooral bekend als een van de grootste natuurkundigen aller tijden. Einstein verbeterde met zijn relativiteitstheorie de voorheen bekende zwaartekracht-theorie van Isaac Newton (1643- 1727). Een minder bekende kant van Einstein is het feit dat hij voor het socialisme uitkwam.

Op de middelbare school in München bleek Einstein geen gewone leerling. Hoewel Albert protesteerde tegen uit het hoofd leren van leerstof, zorgde hij er toch voor dat hij uitstekende cijfers haalde. Maar toen het bedrijf van zijn ouders failliet ging en zijn ouders naar het Italiaanse Pavia verhuisden om daar een nieuw bestaan op te bouwen, ging hij van school. In 1895 deed Einstein in Zürich toelatingsexamen aan de Eidgenössische Technische Hochschule (ETH). Albert slaagde niet, want hij zakte voor Duits en Geschiedenis, terwijl hij voor wiskunde en wetenschapsvakken uitstekende cijfers haalde. Hij moest dus terug naar de middelbare school. Uiteindelijk studeerde hij af en behaalde hij het leraarsdiploma van de ETH in 1900.

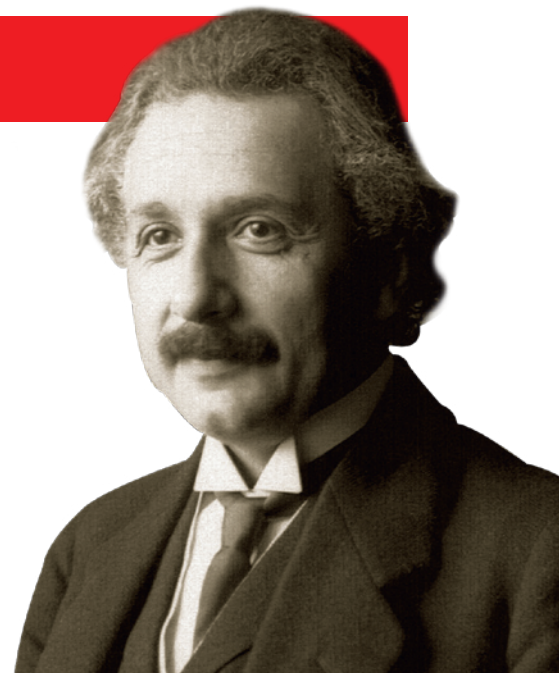
Hoewel Albert Einstein ook bijgedragen heeft aan andere natuurkundige gebieden is hij vooral bekend geworden door de relativiteitstheorie. In 1905 publiceerde hij zijn speciale relativiteitstheorie (naast nog twee theorieën waaronder een over het 'foto-elektrisch effect') en in 1915 breidde hij dit uit met de algemene relativiteitstheorie. Heel kort gezegd betekent zijn theorie dat tijd, ruimte en snelheid niet absoluut zijn, maar relatief ten opzichte van elkaar. En dat de lichtsnelheid (300.000 km/s) de

grootste snelheid is, maar ook een snelheid die onmogelijk bereikt kan worden.

Voor ons dagelijks leven heeft de relativiteitstheorie geen effecten. De gevolgen van de relativiteitstheorie worden pas zichtbaar als men de lichtsnelheid nadert of in velden komt met zeer grote zwaartekracht. Consequentie van de relativiteitstheorie is dat gelijktijdigheid niet bestaat: de tijd gaat bij iemand die ten opzichte van jou beweegt langzamer dan jouw tijd! Hetzelfde geldt voor lengte en massa: als iemand ten opzichte van jou beweegt, is hij voor jou korter en tegelijkertijd zwaarder dan als diezelfde persoon stil zou staan. Theoretisch kan ook nog afgeleid worden dat energie en massa in elkaar kunnen overgaan (de beroemde $E=mc^2$). In de praktijk maakte dit laatste de ontwikkeling van de atoombom en atoomenergie mogelijk.

In 1921 kreeg Einstein de Nobelprijs, niet voor zijn relativiteitstheorie, maar voor zijn verklaring van het foto-elektrisch effect. De relativiteitstheorie van Einstein was voor veel mensen onbegrijpelijk en dus niet algemeen geaccepteerd. Maar tegenwoordig blijken alle experimenten in overeenstemming met de relativiteitstheorie te zijn.

Einstein was gekant tegen het Duitse nationalisme. In 1896 leverde hij zelfs

zijn Duitse paspoort in. Tot 1901, toen hij het Zwitsers staatsburgerschap kreeg, was hij staatloos. Maar in 1914, toen Einstein lid werd van de Pruisische Academie van Wetenschappen, kreeg hij weer de Duitse nationaliteit. Op het moment dat Einstein in de VS was voor een reeks lezingen, kwam in Duitsland Adolf Hitler aan de macht. Hij keerde niet terug, leverde zijn Duitse paspoort weer in en besloot om Amerikaan te worden. In Duitsland begon een campagne om Einstein zwart te maken: zijn joodse wetenschap zou onzin zijn.

Een onbekendere kant van Einstein is zijn inmenging in discussies over politieke onderwerpen. Niet vreemd natuurlijk voor iemand die twee grote wereldoorlogen meemaakte, en in het land woonde waar het nationaal-socialisme opkwam. Einstein was een pacifist en sympathiseerde met de marxisten. Hij gaf ook lezingen over socialisme en had een grote afkeer tegen de opkomst van de nazi's.

WAAROM SOCIALISME?

Einstein schrijft in 1949 naar aanleiding van de oprichting van het blad *Monthly Review*, een artikel met de titel *Waarom socialisme*. Het hele artikel (vertaling: marxisme.net) is te vinden op het Marxistisch Internet Archief: www.marxists.org/nederlands

Het privé-kapitaal heeft de tendens om geconcentreerd te worden bij een kleine groep mensen, deels omwille van concurrentie onder de kapitalisten en deels omwille van technologische ontwikkelingen en de stijgende arbeidsdeling die de vorming van grotere productie-eenheden ten koste van kleinere eenheden bevordert. Het resultaat van deze ontwikkelingen is een oligarchie van privaat kapitaal waarvan de enorme macht niet gecontroleerd kan worden door een democratisch georganiseerde politieke samenleving. Dit blijkt ook uit het feit dat de verkozenen van wetgevende organen aangeduid worden door politieke partijen die grotendeels gefinancierd, of toch beïnvloed worden door kapitalisten die om praktische redenen een onderscheid maken tussen de kiezers en de wetgevers. Het gevolg is dat de volksvertegenwoordigers in de praktijk niet de belangen verdedigen van de ongeprivilegieerde delen van de bevolking. Bovendien is het onder de huidige omstandigheden onvermijdelijk dat private kapitalisten de directe of indirecte controle uitoefenen op de belangrijkste informatiebronnen (kranten, radio, onderwijs). Het wordt hierdoor erg moeilijk, en in veel gevallen zelfs onmogelijk, voor de individuele burger om tot objectieve conclusies te komen en op die basis gebruik te maken van zijn politieke rechten.

De situatie in een economie gebaseerd op het privaat bezit van kapitaal wordt bijgevolg gekenmerkt door twee belangrijke principes: ten eerste is er privaat bezit van de productiemiddelen (kapitaal) en kunnen de eigenaars

hierover beschikken naargelang het hen uitkomt; en ten tweede is de arbeidsovereenkomst vrij. Natuurlijk bestaat er niet zoiets als een pure kapitalistische maatschappij in deze zin. In het bijzonder moet opgemerkt worden dat de arbeiders doorheen lange en bittere politieke strijd erin geslaagd zijn om een enigszins betere vorm van de 'vrije arbeidsovereenkomst' af te dwingen voor bepaalde categorieën van arbeiders. Maar algemeen beschouwd verschilt de huidige economie niet sterk van het 'pure' kapitalisme.

De productie is gericht op de winst, niet op het gebruik ervan. Er is geen bepaling voorzien dat al diegenen die in staat zijn om te werken en daartoe bereid zijn, steeds bij machte zullen zijn om werk te vinden; een 'leger van werklozen' zal steeds bestaan. De arbeider vreest steeds dat hij zijn baan zal verliezen. Aangezien werklozen en slecht betaalde arbeiders niet voor een winstgevende markt zorgen, wordt de productie van consumptiegoederen beperkt en is miserie het gevolg. Technologische vooruitgang leidt er vaak toe dat de werkloosheid toeneemt, in plaats dat de arbeid van allen verlicht wordt. Het winstmotief, samen met de concurrentie tussen de kapitalisten, leidt tot onstabiele in de accumulatie en het gebruik van kapitaal, wat leidt tot enorme depressies. De onbeperkte concurrentie leidt tot een enorm verlies van arbeidskracht en tot het verlagen van het sociale bewustzijn van individuen waar ik eerder op wees.

Dit beperken van de mogelijkheden voor individuen beschouw ik als het ergste kwaad van het kapitalisme. Ons volledige onderwijssysteem lijdt hieronder. Een overdreven competitiedrang wordt de studenten opgedrongen om deze op te leiden in het koesteren van hebzuchtig succes als voorbereiding op een latere carrière.

Ik ben ervan overtuigd dat er slechts één manier is om een einde te maken aan dit kwaad, namelijk door het vestigen van een socialistische economie, wat gepaard gaat met een onderwijssysteem dat gericht is op sociale doelstellingen. In zo'n economie zijn de productiemiddelen het bezit van de samenleving zelf en kunnen deze op een geplande wijze gebruikt worden. Een planeconomie die de productie aanpast aan de behoeften van de samenleving, zou het werk verdelen onder al diegenen die in staat zijn om te werken en zou een menswaardig bestaan garanderen voor iedere man, vrouw en kind. Het onderwijs van het individu zou naast het bevorderen van de aangeboren capaciteiten gericht zijn op het ontwikkelen van een verantwoordelijkheidsgevoel voor de medemens in plaats van de verheerlijking van macht en succes in de huidige samenleving.

Het is evenwel noodzakelijk om te herinneren dat een geplande economie nog geen socialisme is. Een geplande economie kan gepaard gaan met het volledig onderdrukken van het individu. Het bereiken van socialisme vereist oplossingen voor extreem moeilijke socio-politieke problemen: hoe is het mogelijk om in een sterk doorgedreven centralisatie van politieke en economische macht te vermijden dat een bureaucratie oppermachtig wordt? Hoe kunnen de rechten van het individu beschermd worden en een democratische tegenmacht garanderen tegenover de macht van een bureaucratie?

Duidelijkheid over de doelstellingen en de problemen van het socialisme is van enorm belang in deze overgangperiode. Aangezien in de huidige omstandigheden een vrije en open discussie over deze problemen een taboe geworden is, beschouw ik het oprichten van dit magazine als een belangrijke stap vooruit.

EINSTEIN AAN JE ZIJDE

Het stuk “Waarom socialisme” bevat overeenkomsten met de analyse en uitgangspunten van het hedendaagse socialisme. Het is een leuke opsteker als je één van de grootste denkers van de 20ste eeuw aan je zijde vindt. Natuurlijk is hij een expert op het gebied van natuurkunde, en niet op het gebied van politiek. Maar, zoals hij zelf ook schrijft: “we mogen niet veronderstellen dat de deskundigen de enigen zijn die hun standpunt mogen uiten over de organisatie van de samenleving.”

Einstein schrijft in het artikel dat het kenmerkend is voor een kapitalistische samenleving in crisis dat individuen zich onverschillig en vijandig uitlaten tegenover elkaar. Hij schrijft dit ook toe aan de eenzaamheid en het isolement waaronder veel mensen lijden.

Wat hij meegemaakt heeft, in turbulente tijden, heeft hierbij natuurlijk een rol gespeeld. In de tijd dat Einstein nog in Duitsland was, was daar veel nationalisme. Hij beschouwde het nationalisme als een kwaad, maar was ervan overtuigd dat de mensheid er ooit bovenop zal komen: “Nationalisme is een kinderziekte, het is de mazelen der mensheid.”

Dat Einstein weinig met nationalisme had, blijkt uit het feit dat hij zijn Duitse nationaliteit tot twee keer toe inleverde. Hij relativeerde ook de nationalistische claims die op succesvolle wetenschappers worden gelegd: “Als mijn relativiteitstheorie klopt zullen de Duitsers zeggen dat ik

een Duitser ben en de Fransen dat ik een man van de wereld ben. Maar indien mijn theorie vals is, zullen de Fransen zeggen dat ik een Duitser ben en de Duitsers dat ik een jood ben.”

ECONOMISCHE ANARCHIE VAN HET KAPITALISME

De huidige uitgangspunten van de SP zijn redelijk vergelijkbaar met de uitgangspunten van Einstein zoals hij die in zijn artikel beschrijft. Zo gaat hij ervan uit dat de mens zowel een sociaal als solitair wezen is waarbij de persoonlijkheid uiteindelijk in grote mate bepaald wordt door de omgeving en de samenleving. Het is volgens hem dan ook evident om te onderkennen dat een individu afhankelijk is van de samenleving. Hij pleit daarom voor het socialisme, een samenleving waarin er voor iedereen werk is en iedereen een menswaardig bestaan kan genieten. Voor veel socialisten klinkt dit als muziek in de oren.

In zijn analyse over de verhouding van het individu tot de samenleving gaat hij in op hoe de *homo economicus*, zoals wij die nu zouden noemen, egoïstische doelstellingen nastreeft, terwijl de sociale doelstellingen naar de achtergrond verdwijnen. Hij schrijft dit toe aan de economische anarchie van het kapitalisme. Dit leidt volgens Einstein uiteindelijk tot een depressie (een zeer grote recessie). Dat we nu zo'n crisis weer genaderd zijn, moge duidelijk zijn.

ARBEIDERS

Einstein laat in het artikel blijken dat hij een marxistische visie heeft op de verhoudingen met betrekking tot arbeid: hij definieert de arbeider als iedereen die geen productiemiddelen bezit en zijn arbeidskracht moet verkopen aan de bezitters van de productiemiddelen. In het nazisme in Duitsland zag hij een gevaar schuilen voor de arbeiders. In de aanloop naar de verkiezingen in 1932 deed Einstein

Anders durven denken

Wie in dit neoliberale tijdperk socialist is, moet anders durven denken. Ook daarom is Einstein een inspirator; ondanks dat zijn theorie ‘gek’ werd gevonden door zijn tijdgenoten, hield hij voet bij stuk. Een voorbeeld van een gek gevolg van de relativiteitstheorie is het volgende. In het jaar 2100 vertrekt een dertigjarige astronaut met een snelheid van 240.000 km/s naar de ruimte. Zijn tweelingbroer blijft gedurende de reis op aarde achter. De astronaut reist 30 jaar en keert dan terug naar de aarde. De astronaut is nu 60 jaar terwijl zijn tweelingbroer inmiddels 80 jaar is geworden. Dit is een gevolg van de relativiteitstheorie van Einstein: de tijd gaat bij iemand die ten opzichte van jou beweegt langzamer dan jouw tijd.

dan ook een oproep aan de communisten en sociaal-democraten, om hun conflicten aan de kant te zetten en samen te strijden tegen de nazi's. Dat hij weinig gehoor kreeg bleek uit de verkiezingsuitslag.

Albert Einstein is niet zomaar een wetenschapper. Massa's mensen kennen hem, niet alleen van naam, ook zijn foto wordt door de meeste mensen gelijk herkend. Velen zien Einstein als een van de grootste genieën aller tijden. Wanneer je beseft dat een van de grootste denkers koos voor het socialisme en anderen in zijn tijd uitdaagde om met sociale oplossingen en alternatieven te komen, dan is dat inspirerend en motiverend.

MEER LEZEN OVER EINSTEIN?

www.alberteinstein.info

Sinds half maart staan op

www.iisg.nl/collections/einstein

de vorig jaar ontdekte teksten van Einstein over sociale vraagstukken.

Farshad Bashir (Kabul, 1988) was op de dag van beëdiging het jongste Tweede Kamerlid ooit (net 20 jaar). Hij studeerde wis- en natuurkunde, maar stapte over op fiscaal recht en is nu fiscaal woordvoerder voor de SP-Tweede Kamerfractie.

COLUMN

ONZE VRIENDEN

Al heel lang hoop ik dat we ooit een regering kunnen vormen van SP-PvdA-GroenLinks, zeg maar het Nijmeegse model. Wat ze in Nijmegen kunnen, moet toch ook in het land mogelijk zijn, zo redeneer ik dan. De PvdA ben ik altijd blijven zien als onze (grote) broer en GroenLinks als ons ecologische zusje. Ik heb af en toe echter ook grote twijfels en wanneer ik denk aan de ideeën over Europese politiek verandert die twijfel zelfs in onzekerheid.

De PvdA en GroenLinks waren hartstochtelijk voorstander van de Europese Grondwet. Sterker nog, in de debatten die ik mocht doen, waren zij de felste tegenstanders van ons afwijzende standpunt. Mij werd simplisme, egoïsme en nationalisme verweten. Europa zou nodig zijn om de wereld en dus ook Nederland beter te maken. Gelukkig zag de kiezer dat anders, en niet alleen onze kiezers. Een meerderheid van de PvdA-stemmers zei ook 'nee' tegen die Grondwet. Bij GroenLinks was dat een minderheid, maar wel een forse. Kennelijk zitten veel kiezers van deze partijen op onze lijn. Dat is dan weer geruststellend.

Ook op andere terreinen blijkt de achterban van PvdA en GroenLinks geregeld te flirten met standpunten van onze partij. De PvdA belooft de kiezer een onderzoek naar Irak maar gaf dat bij de coalitieonderhandeling zonder slag of stoot weg. Bij een NIPO-peiling begin dit jaar wilde

74 procent van de sociaal-democratische kiezers gelukkig nog steeds dat onderzoek. De coalitie gaat door met het kopen van testtoestellen voor het gevechtsvliegtuig de JSF; 83 procent van de PvdA-leden is daar tegen, zo blijkt uit een recente peiling van het televisieprogramma Een Vandaag. Uit onderzoek van Maurice de Hond blijkt dat de PvdA ernstig verdeeld is over het verhogen van de AOW-leeftijd. Een groep van 49 procent is

HARRY VAN BOMMEL

SP-Tweede Kamerlid

voorzitter van verhoging naar 67 jaar, 43 procent is daar tegen. Ook bij GroenLinks is men over dit onderwerp ernstig verdeeld. Als het dus op belangrijke onderwerpen aankomt, voelt een substantieel deel van de achterban van PvdA en GroenLinks zich beter thuis bij onze partij. Dat is niet alleen geruststellend, dat is veelbelovend.

Tot 4 juni, de datum van de verkiezingen voor het Europese Parlement, hebben we alle tijd om het debat over de Europese politiek centraal te stellen. De Europese Unie heeft de financiële en economische crisis niet kunnen afwenden. Sterker nog, de EU was er mede de oorzaak van. Het was namelijk de EU die in de toezichthoudende rol tekort schoot aangezien de Unie gebaseerd is op een bijna blind geloof in de markt. Het verhaal dat Nederland veranderd zou zijn in een soort IJsland indien we de euro niet zouden hebben gehad, is ook klinkklare nonsens. IJsland is met 300.000 inwoners net zo groot als Utrecht en zijn economie leunt zwaar, voor een derde deel, op financiële dienstverlening. Verder zijn euro-loze landen als Denemarken, Zwitserland en Noorwegen, ook al is het daar koud, ook niet veranderd in IJsland. Gewoon omdat die economieën groter en veelzijdiger zijn.

Bij de komende verkiezingen hoeven wij alleen maar trouw te blijven aan onze eurokritische standpunten. We hebben de Europese Unie als samenwerkingsverband nooit afgewezen maar willen die veranderen. De EU is te bemoeizuchtig en vooral te neoliberal. Het Verdrag van Lissabon is in essentie hetzelfde als de verworpen Grondwet. Als we die zaken in de campagne centraal kunnen stellen dan zullen we zeker steun vinden bij onze politieke vrienden van PvdA en GroenLinks. Want vrienden helpen elkaar een handje. Of niet soms?